

România
Ministerul Educației

UNIVERSITATEA „ALEXANDRU IOAN CUZA“ din IAȘI

Școala Doctorală de Drept

Adaptarea contractului în dreptul privat comparat

Sistemele: german, francez și românesc

-Rezumatul tezei de doctorat-

Coordonator științific: Prof. univ. dr. Valeriu M. Ciucă

Doctorand: Vlad Vasile Bărbat

Iași, 2021

Cuprins

I.	Cuprinsul tezei de doctorat	4
II.	Introducere.....	7
III.	Structurarea tezei de doctorat. Abordare.....	10
IV.	Prezentarea capitolelor tezei de doctorat	12
V.	Concluzie.....	26
VI.	Bibliografie	28
	Tratate, Cursuri, Monografii.....	28
	Articole. Studii de specialitate. Jurisprudență	36
	Practică judiciară	48

I. Cuprinsul tezei de doctorat

Prolegomene

1. Problematici inerente
2. Un caleidoscop al metodelor ajustării contractului
3. Metode ale comparației
4. Efectele nulității actului juridic civil ca premisă a adaptabilității contractului

Capitolul I - Dimensiunea diacronică a adaptării contractului în dreptul privat. Elemente de antropologie culturală - Mitul eroului civilizator sau prototipul unui homo faber adaptabil

1. Omul temător
2. Elementele fricii
3. Originea adaptabilității contractului este născută din nevoia de siguranță
4. Recursul necesar la orientalism
5. Incursiuni psihologice în originile adaptabilității contractuale
6. Calea ajustării ca dogmă
7. În așteptarea căii de mijloc
8. În așteptarea omului nou
9. Ideea de convenție și adaptabilitate în dimensionarea sacrului
10. Concluzie - Ideea de convenție și adaptabilitate în dimensionarea sacrului
11. Impreviziunea și adaptarea contractului în dreptul roman
 - 11.1. De Pacta adjecta
 - 11.2. Pacte de acomodare
 - 11.3. Mecanismele stingerii obligațiilor
 - 11.4. Despre echitate în raport cu schimbarea circumstanțelor contractuale
12. Evoluția istorică a impreviziunii în dreptul european al contractelor
 - 12.1. Viziunea modernă a echilibrului contractual prin prisma Tratatului de la Roma
 - 12.2. Premisele adaptabilității contractului în vechiul drept românesc
13. Teorii ale contractului
 - 13.1. Teoria eficientizării contractului
 - 13.2. Teoria contractelor incomplete
 - 13.3. Teoria realizării dreptului
 - 13.4. Teoria frustrării contractului
 - 13.5. Teoria Eisenberg cu privire la anticiparea riscurilor
 - 13.6. Concluzia teoriilor expuse

Capitolul II - Adaptarea contractului în dreptul francez

1. Originea adaptabilității contractuale în sistemul civil francez
2. Despre funcționarea mecanismelor adaptabilității contractuale în dreptul civil francez
3. Caracteristicile ajustării contractului în sistemul francez în situația impreviziunii și a cazului fortuit
4. Analiza condițiilor cumulative
5. Force majeure și mecanismele salvagădării contractului în sistemul francez
6. Incidența impreviziunii în cadrul sistemului de drept administrativ francez
7. Incidența impreviziunii în dreptul civil francez
8. Conversiunea actului juridic civil în dreptul francez

Capitolul III - Adaptarea contractului în sistemul german

1. Originea mecanismelor de reechilibrare contractuală în sistemului de drept german
2. Despre complexitatea mecanismelor de adaptare contractuală în sistemul german
3. Despre procedura conversiunii actului juridic civil în sistemul de drept german
4. Conversiunea actelor administrative
5. Rezultatele ajustării contractuale în dreptul german

Capitolul IV - Adaptarea contractului în sistemul common law

1. Introducere
 2. „Frustration” în common law
 - 2.1. Cazul special al doctrinei windfall și principiile imprevizibilității
 - 2.2. Frustration și frustration of contract
 - 2.3. Dimensiunea „Equity” a doctrinei frustration
 - 2.4. Efectele doctrinei frustration
 - 2.5. Doctrina frustration și elementele alternative de „gap filling”
 - 2.6. Teoria MAC (Material Adverse Change) și aplicarea echității în cadrul doctrinei frustrării contractului
 - 2.7. Despre clauzele morale și Doctrina frustration
 - 2.8. Situația specială a clauzelor de intervenție (Intervener clauses)
 - 2.9. Despre „construction” și „rectification” în sistemul common law
 - 2.10. Elemente de conversiune a actului juridic civil în sistemul common law? Răspuns la Doctrina frustration
 3. Principiul adaptării contractului văzut prin noțiunea de „constructive trust”
 4. „Equitable liens” și adaptarea contractului în common law
 5. Elemente de adaptabilitate contractuală din Pacificul de Sud
 6. Clauza hardship – și principiile adaptării contractului
 - 6.1. Clauza hardship și forța majoră
 - 6.2. Utilitatea clauzei hardship și clauzele de indexare
 - 6.3. Posibilitatea adaptării contractului conform principiilor de arbitraj în situațiile clauzei hardship
 - 6.4. Intervenția arbitrilor și ajustarea contractuală
 7. Doctrina impracticabilității comerțului în sistemul common law
 8. Doctrina considerației în sistemul common law
 - 8.1. Eficacitatea doctrinei considerentelor
 - 8.2. Despre considerația nominală în sistemul common law britanic
 9. Doctrina promissory estoppel în common law și mutabilitatea contractului
 - 9.1. Introducere
 - 9.2. Origini
 - 9.3. Elemente constitutive
 - 9.4. Despre equitable estoppel
 - 9.5. Tradiția italiană a ajustării contractuale și principiul estoppel
 - 9.6. Concluzii la doctrina estoppel
 10. Eficacitatea clauzelor NOM și revizuirea dispozițiilor contractuale
 11. Procesul de gap-filling și contractele incomplete
 - 11.1. Aplicabilitatea practică a mecanismelor de gap-filling
 - 11.1.1. Clauza clientului celui mai favorizat
 - 11.1.2. Clauza-model elaborată de către Camera de Comerț Internațională din Paris (ICC)
 - 11.1.3. Concesii asupra existenței unui preț nedeterminat
 - 11.1.4. Clauzele de arbitraj
 - 11.1.5. Clauzele de stabilizare și ajustarea contractuală
 12. Concluziile analizei efectuate asupra procedeelelor de adaptare contractuală din sistemul common law
- Capitolul V - Adaptarea contractului în sistemul românesc și dreptul european al contractelor
1. Perspectiva europeană
 - 1.1. De communi jure
 2. Armonizarea riscului contractual
 - 2.1. Noțiuni introductive
 3. Originea adaptării contractului în dreptul românesc
 4. Adaptarea contractelor sinalagmatice
 - 4.1. Noțiuni introductive

5. Domenii incidente noțiunii de adaptare contractuală
 - 5.1. Adaptarea în cazul viciilor de consimțământ și regula simetriei formei în contracte
 - 5.2. Adaptarea contractului în sensul dictat de remediile neexecutării
 - 5.3. Adaptarea contractuală în sensul remediilor pentru neexecutare contractuală. O corelație privitoare la simulație
 - 5.4. O prevenire a aparenței în drept, ca formă a adaptării contractuale. Privire asupra mandatului aparent
 - 5.5. Domeniul Dreptului european al contractelor și gestionarea riscurilor emergente
 - 5.6. O altfel de transpunere prezentă în Codul civil privitoare la impreviziune și adaptare contractuală
6. Domenii speciale adaptării contractului
 - 6.1. Conversiunea actului juridic civil
 - 6.1.1. Origini
 - 6.1.2. Clauze contractuale eficiente privitoare la conversiune
 - 6.1.3. Analiza critică a condițiilor existente
 - 6.1.4. Mentalități juridice privitoare la conversiune
 - 6.1.5. Instituții de drept civil similare conversiunii
 - 6.1.6. Liantul dintre nulitatea actului juridic civil și adaptarea contractului
7. Error communis facit ius
 - 7.1. Noțiuni introductive
 - 7.2. Abordarea critică a noțiunii
 - 7.3. Concluzii Error communis facit ius
8. Leziunea și adaptarea contractului în dreptul românesc
 - 8.1. Noțiuni introductive
 - 8.2. Scurt istoric al instituției
 - 8.3. Abordarea critică a noțiunii
 - 8.4. Sancționarea leziunii. Comparația sistemului român cu cel francez și german
9. Donația și adaptarea contractului
10. Adaptarea contractului de vânzare comercială internațională
 - 10.1. Introducere
 - 10.2. Obligații precontractuale
 - 10.3. Problema conformității
 - 10.4. Soluția substituirii nulității în cazul contractelor de vânzare
 - 10.5. Remedii speciale existente în dreptul american cu privire la contractul de vânzare și maniera în care acesta este ajustat
11. Adaptarea contractului survenită în cadrul unor domenii speciale
 - 11.1. Domeniul dreptului administrativ
 - 11.1.1. Câteva teorii ale adaptabilității contractuale în dreptul administrativ
 - 11.2. Principiile adaptării contractului în dreptul comercial
 - 11.2.1. Tratatamentul comercianților aflați în dificultate
 - 11.2.2. Procedurile efective de prevenire a insolvenței
 - 11.2.3. Procedura reorganizării judiciare a formei directe de adaptare a contractului
 - 11.2.4. Cazul concordatului preventiv și al mandatului ad-hoc

Concluzie - Elemente diacronice în evoluția teoriei contractelor. Raportul dintre datul social și constructul juridic ca element al prefigurării adaptabilității contractuale 20

Bibliografie

Tratate, Cursuri, Monografii

Articole. Studii de specialitate. Jurisprudență

Practică judiciară

II. Introducere

Prezenta lucrare se concentrează în jurul identificării condițiilor juridice care privesc noțiunea de adaptare contractuală, analizată prin prisma complexității sistemelor de drept internațional și european al contractelor. Lucrarea debutează cu o notă „părintească” de învățătură din opera marelui profesor Grig I. Alexandresco, care definea poate, cel mai bine metehnele juridice ale românilor, prefigurând parcă în acel veac, un aer cu mireasmă balcanică : „Cu grăbirea și nechibzuirea cu care ne-au adus toate instituțiile străine la noi în țară fără nicio modificare sau potrivire a lor față cu nevoile, gradul de cultură și aspirațiile poporului nostru... așa s-au adus și legile străinilor și s-au dat în ascultarea poporului”.¹

Tematica tezei de doctorat este aceea unei occidentalizări treptate a societății românești și implicit a sistemului juridic, marchează liantul comparativ temporal între dreptul arhaic (tratat comparativ în Prolegomene) și sistem de drept privat european, care ne va însoți până la finalul operei. Precum o densă canava, complexitatea sistemelor juridice europene au prins viață în primul rând prin spiritul umanist al celui care privește lumea înconjurătoare într-o manieră organicistă. Astfel, acest amplu proces de diseminare a sistemelor juridice, precum și pliarea lor pe dinamismul nevoilor sociale a fost condus inițial de regulamentele și directivele emise de organismele europene etatice ale justiției, cadrul nostru românesc, „devorator” de spirit juridic, a fost mult timp neatins de aceste evoluții, încă predominant modelat de sistemele naționale de drept privat.

Relativ recent, s-au făcut eforturi considerabile pentru a depăși această discrepantă oarecum anacronică, deschizând calea unei noi culturi juridice europene care își deschide maiestuos calea prin interacțiunea dintre mai multe, până atunci, în mare parte, separate discipline precum: dreptul comunitar european și doctrina modernă de dreptul privat. În acest sens, observăm că, începând cu anul 1990, profesorul Helmut Coing a remarcat necesitatea instituirii unei „europenizări” juridice a dreptului² și mai ales în domeniul vizat de dreptul

¹Grig I. Alexandresco, *Studii asupra obiceiurilor juridice ale Poporului Român și Teoria Viitorului Cod Civil*, „Șansa”, Bucureschi, 1896.

²Helmuth Coing, *Europaeisches Privatrecht, Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte. Romanistische Abteilung*. Volume 108, Issue 1, Pages 548–554, ISSN (Online) 2304-4934, ISSN (Print) 0323-4096 Volum consultat online pe : <https://www.degruyter.com/view/j/zrgra.1991.108.issue-1/zrgra.1991.108.1.548/zrgra.1991.108.1.548.xml>;

contractelor. Pe mai departe, autorul ne atrage atenția asupra primatului dreptului privat al Statelor Unite ca model juridic.

Ca atare, prezenta lucrare se va axa pe noțiunile de reconfigurare și reinițializare a manifestării de voință a părților, încercând deasemenea ca, prin prezentarea comparativă a diverselor tehnici reglementate în sistemele de drept european și internațional al contractelor, să identificăm soluții concrete în a completa deficitul procedural existent în dreptul românesc care vizează dreptul civil, mai ales pe paliera limitării părților la a alege doar anumite remedii contractuale într-un cadru, de cele mai multe ori ultrainstituționalizat. Contractul, însă nu este doar un acord de voințe, ci reprezintă mai mult decât atât, interesele reunite ale părților; contractul este, așadar în fapt, un *summum* al voințelor și intereselor părților. Acordul de voințe înseamnă doar consimțământul, adică voința exprimată a părților care au capacitatea juridică de a contracta, în timp ce interesul acestora, reprezintă conținutul contractului, adică obiectul acestuia (*ce vor părțile*) și cauza încheierii lui (*de ce vor părțile*).

Corelativ cu cele expuse anterior, dorim să supunem cercetarea noastră unor întrebări care vor constitui linia directoare a principalelor puncte pe care am dori să le analizăm:

1. Care este dinamismul natural al principiului autonomiei de voință în ceea ce privește instituirea teoriei impreviziunii?

2. Care sunt limitele legale referitoare la teoria impreviziunii până la care judecătorul român, francez sau luxemburghez poate interveni în ceea ce privește stabilirea drepturilor și obligațiilor părților ca urmare a incidenței dezechilibrului major al prestațiilor? - analiză comparativă.

3. Care sunt condițiile ajustării contractului potrivit dreptului francez și luxemburghez, în lumina reformei aduse dreptului obligațiilor din codurile civile francez și român?

4. Care vor fi limitele în care un judecător va putea interveni în sfera privată a părților, modelând manifestarea lor de voință inițială?

În acest sens, am dori să propunem existența unui sistem în care judecătorul va interveni, în sensul în care, va acorda părților puterea decizională asupra modului în care un contract poate fi adaptat pentru a asigura continuitatea raporturilor inițiale ca urmare a intervenirii impreviziunii, având ca scop evitarea survenirii nulității. Curtea supremă și-a exprimat următorul punct de vedere, în analiza prevederilor articolului 129 paragraf (4) din Codul de procedură civilă: „judecătorul are dreptul să le ceară să furnizeze explicații, fie

oral, fie în scris”, și să discute orice circumstanțe „de fapt sau de drept, chiar dacă acestea nu sunt menționate în cerere sau în plângere”. Așadar, „rolul activ al judecătorului nu trebuie să afecteze dreptul de disponibilitate a părții, ci va trebuie să fie în concordanță cu inițiativa părților pentru a stabili adevărul”³.

5. Ce rol joacă calitățile părților (consumator, operator economic) în vederea obținerii (mult doritei) adaptări contractuale în conformitate cu teoria impreviziunii în temeiul mai multor directive și regulamente UE privind domenii specifice „(Directiva 2011/83 / UE privind drepturile consumatorilor”, „Regulamentul nr. 2137/85 privind Grupul European de Interes Economic”)?

6. Întrucât contractul este privit ca mijloc de reconfigurare și reglare a conduitei și nu este doar o simplă unealtă tradițională a voinței generatoare de relații juridice între părți), ce rol joacă definirea și clasificarea intereselor părților, în general, în conformitate cu teoria impreviziunii în asigurarea adaptării contractului ?

7. Întrucât contractul prezintă o fațetă economică meticuloasă, judecătorul obișnuit este îndrituit a decide doar pe baza argumentelor juridice o adaptare a contractului?

Luând în considerare art. 22 par. 4 NCPC, judecătorul poate reconsidera grav faptele cazului și poate scădea sau încălca valoarea totală a contractului?

8. Ce rol joacă echitatea ca sursă de drept contractual pentru a ajunge la o adaptare a contractului și la un echilibru economic al beneficiilor?

Pornind de la această bază am remarcat că Natura socială a elementelor de comparație este o condiție *sine qua non*, întrucât acestea plasează individul în sfera centrală a dreptului comparat. Comparațiile se fac, din punctul nostru de vedere, cu trimitere la acțiunea și evoluția individului în spațiul său social și interacțiunea sa cu semenii și nu la norme juridice sau definiții hiper-complexe, fante și fără sens, care, de cele mai multe ori, sunt expresia superficialității și delăsării.

³ A se consulta Decizia nr.2049 din 23.05.2013 din cadrul Secției a II-a civilă, Înalta Curte de Casație și Justiție.

III. Structurarea tezei de doctorat. Abordare

Lucrarea noastră este structurată în cinci capitole; aceasta se concentrează în jurul identificării condițiilor juridice care privesc noțiunea de adaptare contractuală, analizată prin prisma complexității sistemelor de drept internațional și european al contractelor, mai precis: sistemul german, francez, *common law* și românesc.

Doriința noastră a fost a ne axa pe noțiunile de reconfigurare și reinițializare a manifestării de voință a părților, încercând de asemenea ca, prin prezentarea comparativă a diverselor tehnici reglementate în sistemele de drept european și internațional a contractelor, să identificăm soluții concrete în a completa deficitul procedural existent în dreptul românesc care vizează dreptul civil, mai ales în ceea ce privește limitarea impusă părților de a alege doar anumite remedii contractuale într-un cadru, de cele mai multe ori ultra instituționalizat.

Dezideratul nostru este să investigăm și să expunem diferitele cazuri și situații problematice care ar împiedica părțile contractuale să continue manifestarea lor inițială de voință (ca și exemple de sistare sau transformare a executării contractului, ne gândim inclusiv la nulitatea sau conversiunea sa), cercetarea noastră se va baza în principiu pe flexibilitatea de care se bucură dreptul civil, în general. Prin urmare, vom pune accent nu numai pe importanța relațiilor juridice și comerciale aferente statului de drept, dar și pe impactul acestora asupra determinării și modelării graduale a voinței juridice. De asemenea, ne propunem să contribuim prin această lucrare la o înțelegere deplină a termenului în cauză (impreviziunea și adaptarea contractului) și intenționăm *de lege ferenda* ca instituția analizată să nu mai fie considerată un apanaj *sine qua non* aferent nulității actului juridic civil. Problema despre care pomenim, presupune incapacitatea părților unui contract de a recurge la această procedură (adaptarea contractului). Adaptarea contractului, ca și procedură de reformare inerentă impreviziunii trebuie privită mai degrabă ca și o alternativă independentă apartenență sectorului privat precum și un instrument semnificativ care aparține eminent sectorului public, etatic al cărui ingerință constantă devine realmente sufocantă.

Soluțiile de noutate propuse sunt acelea care fac referire la soluționarea raportului conflictual între dreptul de dispoziție al părților în ceea ce privește adaptarea contractului ca urmare a intervenției unor situații extranee controlului lor, care dezechilibrează raportul contractual inițial. În general, procedurile contractuale referitoare la impreviziune sunt tratate într-o viziune internă, de factură non-organicistă, sentimentul refractar kafkian al pătrunderii „în exterior” fiind încă resimțit pe plan național. Și aceasta datorită faptului că suntem partizanii

unei sondări meticuloase a diverselor metode și tehnici comparatiste ale dreptului german și francez care ar urma să „completeze” golurile existente în legislația românească privitoare la procedurile adaptării contractului.

În cele ce urmează, vom încerca să deslușim tainele ajustării contractuale printr-o analiză de factură comparativistă având ca model de comparație sistemele: german, francez și românesc. Astfel, nu putem debuta argumentarea acestei lucrări fără a menționa liantul indisolubil dintre procedurile de adaptare contractuală (ca parte a impreviziunii și a conversiunii actului juridic civil) și teoria autonomiei de voință -principiu de referință al sistemului comparatist francez.

IV. Prezentarea capitolelor tezei de doctorat

Primul Capitol: Dimensiunea Diacronica a Adaptării Contractului in Dreptul Privat. Elemente de Antropologie Culturala continuă problematicile inerente discutate în cadrul Prolegomenelor, acesta cuprinde încercarea de identificare a originii adaptabilității contractului în contextul nevoii omului de siguranță insistând asupra diversilor factori antropici, naturali, sociali, economici și politici care modelează condițiile manifestărilor de voință aducând părțile într-un stadiu de echilibru contractual. De asemenea, am încercat să alocăm o parte generoasă antropologiei culturale în analiza relației dintre cauzele extranece sociale care produc decalajul economic și poziția, impactul, prejudiciul produs în universul omului simplu abandonat de cele mai multe ori să îndure intemperiiile timpurilor. De asemenea, am încercat să efectuăm o analiză detaliată asupra istoricului instituției în cauză, originile sale în dreptul roman, principiile care consacră adaptabilitatea contractului în istoria universală, evoluția conceptului pe plan european cu o atentă particularizare asupra sistemului german, francez și românesc, teorii existente în doctrine de specialitate, dogme juridice care îi consacră existența.

În secțiunile dedicate originii instituției adaptării contractului, vom face referire la principalele teorii relevante discuției noastre. Vom începe periplul argumentativ prin a expune principalul pilon al continuării raporturilor contractuale și anume teoria eficientizării contractului care expune cu precădere faptul că părțile au facultatea de a alege cel mai potrivit remediu pentru îndreptarea prestației lor. Ca atare, de cele mai multe ori sunt nevoite să recurgă la efectivitate, la asigurarea unei continuări a relației lor contractuale în cele mai aspre condiții; acest principiu este garantat inclusiv de Convenția Europeană Privind Drepturile Omului.⁴ Teoria eficientizării contractului asigură rezolvarea diverselor „acuzatii” de încălcare a Convenției la nivel intern prin includerea în sfera sa de incidență a dreptului la un remediu efectiv care, pentru instituția impredictibilității va juca un rol crucial în aplicarea practică a principiului subsidiarității.⁵ În faza executării contractului, buna-credință permite adaptarea

⁴Articolul 13 din Convenția europeană privind drepturile omului stabilește dreptul la un remediu efectiv, afirmând că „orice persoană ale cărei drepturi și libertăți, așa cum sunt ele exprimate în această Convenție, sunt încălcate, trebuie să beneficieze de un remediu efectiv în fața unei autorități naționale, chiar dacă încălcarea a fost comisă de persoane acționând în cadru oficial”. Aceasta este una din prevederile de bază care subliniază sistemul de protecția drepturilor omului imaginat de Convenție, împreună cu cerințele exprimate în Articolul 1, privind obligația de a respecta drepturile omului, și în Articolul 46, privind executarea hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului;

⁵Articolul 13 din Convenție, care exprimă dreptul la un remediu efectiv, impune statelor părți următoarea obligație: *“Toate persoanele ale căror drepturi și libertăți, după cum sunt ele exprimate în această Convenție, sunt încălcate, trebuie să beneficieze de un remediu efectiv în fața unei autorități naționale, indiferent dacă încălcarea a fost comisă de persoane*

sau revizuirea judiciară a contractului prin echilibrarea prestațiilor fie prin: înlăturarea leziunii- dezechilibru contractual originar, fie prin înlăturarea impreviziunii- dezechilibru contractual survenit, fie prin înlăturarea erorii - viciu de consimțământ".⁶ Practic, eficacitatea remediului ales este interdependentă de relațiile create pe mai departe de părțile contractante, dar și de mediul politic în care activează.

Este incontestabil faptul că dreptul roman constituie piatră de temelie, fundamentul juridic *de facto* al întregului continent european. Relațiile juridice interumane erau, încă de pe atunci, reglementate de orientarea spre soluționarea rapidă a conflictelor. Contextul economic, social al unei lumi antice aflate într-o permanentă dorință de civilizare sunt reflectate prin încercarea de îmbunătățire progresivă a sistemului de justiție. Istoria contractului face trimitere la existența unui acord prestabilit de voință între părțile contractante, la un liant ce impune ulterior crearea de drepturi și obligații. În dreptul privat roman, termenul de obligație însemna, precum am menționat, o legătură materială corporală, între două persoane adică între creditor și debitor. Adaptarea contractuală este corelată intens în dreptul roman cu ideea de *mora creditoris*: „*Mora est solutionis faciendae*”⁷. Specificitatea reglementării face referire la ideea că, dacă debitorul poate compromite schimbul "lin" de prestații, așa poate și creditorul: primul își amână prestația, secundul își amână acceptarea prestației oferite de debitor⁸. Atât creditorul cât și debitorul folosesc două tipuri de *mora creditoris*: în esență ambele sunt bazate pe culpă. Unde există culpă, trebuie să existe o încălcare a datoriei, întrucât culpa poate fi atribuită doar celui care a făcut ceea ce nu trebuia, în sensul de nerespectare a obligației contractuale. Ca regulă generală, putem observa o aplicație particulară a noțiunii de *mora creditoris* și de adaptare contractuală și anume, debitorul trebuia să-și depună toate diligențele necesare, nu atât pentru obținerea rezultatului dorit, cât pentru a gratifica totalmente necesitățile minimale ale operațiunii juridice în cauză. Potrivit acestora, debitorul trebuia, de pildă, să aducă bunuri sau sume de bani stipulate în contract; în cazul neonorării obligației, era suficient ca acesta din urmă să îi adreseze creditorului o altă ofertă.

acționând în calitate oficială.” Conform cu jurisprudența Curții, această prevedere are o „strânsă afinitate”cu Articolul 35, paragraful 1, din Convenție, prin care Curtea se va ocupa de problema respectivă numai după ce toate remediile interne au fost epuizate, în măsura în care „regula respectivă se bazează pe presupunerea, reflectată în articolul 13 din Convenție, [...] că există un remediu efectiv disponibil în sistemul intern pentru presupusa încălcare”, pentru mai multe detalii, a se vedea :*Ghidul Bunelor Practici Pentru Remediile Interne* elaborat de Comisia Europeană și adoptat de Consiliul de Miniștri în data de 18.09.2013;

⁶A se vedea pentru detalii Gheorghe Piperea, *Terorism contractual*, articol publicat pe platforma: www.juridice.ro, material consultat la data de 29.05.2018, ora 19.10.

⁷ *Ibidem*

⁸ Reinhardt Zimmermann, „*The Law of Obligations*”, South-Africa/Boston, 1992. p. 817.

Juriștii Evului Mediu au înțeles foarte bine vremurile tulburi și nesigure în care trăiau și de aceea o constantă pregătire și grijă se impunea în materia redactării diverselor convenții. *Pacta sunt servanda* domina spiritul timpului și pe bună dreptate, trecând la o sacralizare treptată a contractului, întrucât se credea că, în cazul în care cineva nu își va respecta cuvântul său, va interveni mânia lui Dumnezeu care va mistifica acea înțelegere și îi va pedepsi pe cei care se vor abate de la cuvântul său.

Punctul de cotitură însă, în crearea unei definiții stabile, omogene cu privire la doctrina schimbării împrejurărilor și, implicit, ale adaptării contractului este regăsit în lucrările lui Hugo Grotius care a reformatat teoria contractuală susținând că forța obligatorie a unei promisiuni va putea fi limitată în două situații: dacă voința care a creat o anumită obligație nu mai era valabilă și dacă a apărut o situație pe parcursul executării care ar fi contrară voinței inițiale a părților.⁹

Dezvoltarea ideii de contract modern și implicit a principiului *pacta sunt servanda* apare mult mai târziu, la jumătatea secolului al XIV-lea, iar profesorul Hans Wehberg identifică elementele acestui principiu dezvoltat în opera juristului olandez Jean Bodin prin celebra sa lucrare „De la Republique” din anul 1577. În cadrul acesteia putem observa evoluția teoriei suveranității, ca valoare absolută într-un stat, cu respectarea valorilor și drepturilor cetățeanului și, mai mult, desacraliza orice lege ieșită din „mână omenească”, aceasta putând fi modificată în funcție de necesitate, de modificările etatice și social-politice survenite.

Acceptarea principiului *pacta sunt servanda* și, implicit, a principiului consensualismului s-a realizat într-un mod natural nefiind (prea) mult obstaculat de criticii săi, însă eterna dezbatere între formalism și consensualism continuă până în contemporaneitate. Această acceptare, spunem noi, este una firească și de bun simț, întrucât, chiar dacă pentru a conferi mai multă siguranță, contractele vor fi încheiate în formă scrisă, respectând anumite formalități, dreptul natural prevalează, iar ceea ce a fost stipulat și convenit de părți va rămâne. Totuși, în zorii secolului al XIX-lea, diverse coduri europene, precum cel german (BGB) adoptat în anul 1900, valorifică principiul consensualismului prin recunoașterea oficială a instituției zdruncinării fiabilității contractuale și bulversarea drepturilor și obligațiilor părților (*Wegfall der Geschäftsgrundlage*), coroana flexibilității sistemului german modern.

⁹ Hugo Grotius, „*De iure belli*,” Ediție disponibilă și consultată online la data de 22.12.2019, ora 11.16. Link: „<http://lonang.com/library/reference/grotius-law-war-and-peace/gro-211/>”;

Pe planul evoluției, diverse teorii întăresc concepția potrivit căreia evoluția socială a omului și, implicit, necesitățile sale sociale pot fi satisfăcute prin existența unei „soluții tip”, bazându-se pe ideea concepției uniformității comportamentului uman. Prezentul capitol continuă cu explicarea diverselor teorii: teoria eficientizării contractului, teoria realizării dreptului, teoria frustrării contractului, teoria Eisenberg cu privire la anticiparea riscurilor, insistând asupra relevanței acestora în menținerea echilibrului contractual.

A doilea capitol: Adaptarea contractului în dreptul francez, gravitează în jurul ideii de risc contractual, iar viziunea franceză asupra riscului contractual însușește elemente proprii, sintagma : „*changement de circonstances imprévisibles*”¹⁰ poate desemna fenomene naturale, economice, tehnologice, sociale și atunci admiterea impreviziunii se realizează în contul tuturor celor enumerate? Pe de altă parte, dreptul administrativ francez prezintă o situație diferită în maniera politicii intervenționiste a judecătorului. Acesta va prelua sarcina ajustării dispozițiilor prin garantarea părții care se află în situația executantului serviciului public ca urmare a unei onerozități excesive, a unor indemnizații compensatorii numite: *indemnité d'imprevision*. Există mai apoi remediul *recours en indemnité* și *recours en annulation*. Acestea sunt folosite drept instrumente pentru a atrage răspunderea autorităților publice pentru emiterea unor acte administrative în neconformitate cu principiul legalității și moralității în situațiile apariției unui eveniment exorbitant de natură să creeze un exces de putere publică (*excès de pouvoir*). De asemenea, făcând o paralelă spre noțiunea de *hardship*, dacă ar fi să ne gândim la aplicarea doctrinei *hardship* în viziunea „Convenției Națiunilor Unite privind Vânzarea Internațională de Mărfuri”, adoptată la Viena în 1980, disproporția între pierderile contractuale suferite ca urmare a intervenției unor situații fortuite să fie situată între 150%-200% din valoarea efectivă a obiectului contractului.

Înțelesul noțiunii de impreviziune sau de ajustare contractuală cuprinde aspectele care fac trimitere la incidența onerozității excesive a obiectului contractual, ca urmare a producerii unui eveniment exorbitant, dar nu insurmontabil, întrucât, în această privință ar fi incidentă instituția forței majore. Am menționat anterior că refuzul dreptului francez de a introduce impreviziunea în reglementarea internă a Codului civil, anterior reformei din 2016, este justificată de menținerea ideii de bună-credință în contracte și incidența principiului *rebus sic standibus*, aceste chestiuni fiind notorii pentru practicienii de specialitate, dar și pentru cei care

¹⁰ Schimbarea circumstanțelor imprevizibile

aprofundează elementele de drept privat continental. Doctrina de specialitate franceză ne atrage atenția asupra faptului că în absența unei obligații de rezultat, instanțele optează pentru opțiunea de nu admite impreviziunea întrucât părțile nu au ajuns la niciun rezultat concret în urma negocierilor; ca atare, condiția absenței realizării unei obligații de rezultat este, și din punctul nostru de vedere, un aspect care trebuie modificat, mai ales că în cuprinsul articolului 1271(3) lit.d din Codul civil român ne confruntăm cu aceeași manieră de tratare a problemei, în care debitorul „încearcă” cu bună-credință negocierea contractului.

Mai mult, în dreptul francez, riscul asumat, această chestiune vitală este corelat cu menținerea unei stabilități anterior încheierii contractului, în sensul unei conștientizări mult mai ferme a impedimentelor în executare, așadar nu ar exista *de facto* niciun impediment prin care, una dintre părți să-și asume riscul producerii evenimentului destabilizator, prevedere amplu uzitată în reglementările contractelor comerciale internaționale, singura limită ar fi cea referitoare la incidența unor acțiuni abuzive. Indiferent de cine își asumă riscul producerii evenimentului neprevăzut, asumarea nu trebuie să încalce prevederile bunei credințe sau reciprocitatea contractuală.

Rezumând, în îndeplinirea condițiilor impreviziunii sau mai degrabă în delimitarea impreviziunii de alte instituții, dreptul francez ne arată că părțile ar trebui să țină cont de producerea unei onerozități excesive și de faptul că elementul fortuit reconfigurează traseul contractual și produce un rezultat diferit decât cel prevăzut inițial de către acestea la momentul încheierii contractului. Incidența acestui element se regăsește și în doctrina *hardship*, dar și în elementele incidenței doctrinei lipsei folosului practic comercial analizate anterior.

Al treilea capitol: Adaptarea contractului în sistemul german

Referitor la sistemul german, am descoperit grija cu care literatura germană de specialitate tratează procesele de ajustare contractuală, germanii având o preocupare, adânc înrădăcinată - sesizată și de către sociologi și antropologi - pentru sistematizare și previziune în materie contractuală. *Wegfall der Geschäftsgrundlage*, *Hochere Gewalt*, *aussergewoehnliche Schwierigkeit*, sunt doar câteva din instituțiile analizate, echitatea contractuală. Sistemul contractual german recunoaște existența unor clauze specifice încă nedeterminate de părți și care vor fi determinate în măsura existenței unui pericol prin care un contract ar putea fi alterat în cazul apariției vreunei situații de modificare bruscă a circumstanțelor economice. Această clauză poartă numele de *unentwickelte Bedingung*¹¹ și operează sub forma unei condiții

¹¹ Pentru o analiză mai complexă, a se vedea K.Zweigert & H. Koetz, „Introduction to Comparative Law”, p. 439. *apud* Gordon Chung, *A Comparative Analysis of the Frustration Rule: Possibility of Reconciliation Between Hong*

suspensive. Dacă se va activa, aceasta va produce efecte din momentul în care iminența unei schimbări bruște a circumstanțelor economice ar fi una certă. Altfel spus, scopul acestei clauze este unul interesant, tocmai în ideea de a conserva dispozițiile părților, a se păstra nealterate din momentul zero al apariției factorului tulburător și până în momentul în care părțile vor agreea un acord în ceea ce privește distribuția uniformă a costurilor și pierderilor.

În ceea ce privește abordarea clauzei de impreviziune, în viziunea diferitelor sisteme de drept, nu putem decât să observăm anumite nuanțe de percepție doctrinară: în sistemul de drept american sau în dreptul german există preocuparea permanentă pentru a găsi răspunsul la întrebarea relevantă asupra cantității riscului asumat de debitor (numit promitent). Abordarea, de altfel, este una obiectivă în pofida dreptului privat german care aduce o notă mai mult subiectivă, în sensul în care cantitatea despăgubirilor sau riscul asumat este lăsat la latitudinea aprecierii părților contractante (*Subjektive Geschäftsgrundlage*)¹². Aprecierea gravității riscului este realizată, în cea mai mare parte, în primul rând, în conformitate cu principiile bunei-credințe, gravitatea impactului asupra contractului, a distribuirii drepturilor și obligațiilor etc. Dreptul civil german prin doctrine precum: *Unmöglichkeit* și *Unnutzbarkeit*, atribuie un caracter absolutist eforturilor debitorului, acesta neputând fi forțat, în afara limitelor umanului, să îndeplinească cu abnegație respectivele drepturi și obligații.¹³ Așadar, nu se va putea niciodată discuta despre excedarea sferei bunei-credințe și a unei conduite rezonabile care certifică respectivele eforturi.

În considerentul celor expuse anterior, doctrina germană de specialitate va prelua regulile dreptului european în ceea ce privește obligațiile anterioare de negociere, iar instanțele germane vor acorda adaptarea contractului numai în măsura în care va exista o renegociere contractuală a priori, din partea părților. Deschiderea instanțelor germane se fundamentează pe modificările aduse de către reforma dreptului contractelor din 1 ianuarie 2002, care insistă asupra unei abordări mult mai relaxate, venite în sprijinul părților care se confruntă cu dificultatea schimbării circumstanțelor contractuale. Așadar, în comparație cu reglementările Principiilor Dreptului European al Contractelor, dreptul civil german permite ajustarea

Kong-English "Hands-off Approach" and German "Interventionist Mechanism", European Review of Private Law, 1/2017, Kluwer International BV, Olanda, p.125.

¹² A se vedea pentru o imagine mai clară notele articolului 59 al Convenției Națiunilor Unite privitoare la Dreptul Tratatelor, consultată online pe „<http://www.monitoruljuridic.ro/act/conventie-din-23-mai-1969-cu-privire-la-dreptul-tratatelor-emitent-organizatia-natiunilor-unite-publicat-n-brosura-36591.html>”

¹³ *Ibidem*.

clauzelor contractuale, în concret: adaptarea lor, inclusiv în cazul în care dezechilibrul economic major va surveni într-un moment anterior încheierii contractului¹⁴. În ceea ce privește prejudiciul suferit de către una dintre părți, nu trebuie să fie vorba de unul „excesiv de oneros”. Observăm în redactarea textului articolului 313 BGB o trimitere la ideea bunei-credințe, în sensul în care, ca urmare a eliminării formulării lexicale: „excesiv de”, considerăm intenția legiuitorului german devine extrem de clară, mizând, spre adaptabilitate.

Al patrulea capitol: Adaptarea contractului în sistemul *common law*

Exprimarea juridică doctrinară americană accentuează importanța dimensiunii psihologice și etice a procesului contractării, dat fiind faptul că întreaga structură în jurul căreia gravitează este consolidarea unei încrederi în stabilirea oricăror relații contractuale, iar acest fapt l-au înțeles cel mai bine juriștii americani când au instituit conceptul de *trust*, *equitable lien*. Astfel un *equitable lien* (într-o traducere literală ar însemna „legătură echitabilă”-întrucât nu există corespondent în literatura de specialitate românească) presupune acea sarcină instituită asupra proprietății unei persoane prin care se asigură o datorie pe care proprietarul o datorează altei persoane¹⁵ (reglementarea aproximativ identică din dreptul românesc ar fi cu ipoteca). Doctrina de specialitate o consideră ca fiind un beneficiu acordat creditorului întrucât „ar permite creditorului care are instituit un *equitable lien* asupra proprietății în asumarea presupunerii rezonabile (*basic assumption*) că respectivul element excepțional nu va avea loc. Am dedicat un număr mai mare de pagini, fapt care ilustrează nu doar interesul nostru, pasiunea pentru sistemul *common law* este una firească dat fiind numărul și complexitatea instituțiilor existente în dreptul contractelor .

Funcțiile ajustării contractului în sistemul *common law* pe care le-am identificat:

1. *Funcția utilitaristă* este identificată în cadrul diverselor înțelegeri (*agreements*) în care se asigură ideea de contraprestație și evitarea prejudicierii celeilalte părți;
2. *Funcția reciprocității contractuale și a solidarismului contractual*;

¹⁴ Pentru o analiză mai detaliată, a se consulta articolul semnat de către profesorul Richard Backhaus, „*The Limits of The Duty to Perform in The Principles of European Contract Law*”, „*Electronic Journal of Comparative Law*, vol. 8”. 1, p.16. Articol disponibil și consultat online la data de 30.03.2020, ora 12.00 a.m.

Link: „<https://www.ejcl.org/81/art81-2.PDF>”

¹⁵ A se vedea <http://thelawdictionary.org/common-law-lien/> ,

3. *Funcția eficacității* – aceasta asigură executarea prestației și fluidizarea dinamismului contractual, părțile se vor afla într-o constantă stare de echilibru și recalibrare a prestațiilor în momentul apariției unor inadvertențe, piedici în executare.

Am remarcat că normalizarea efectelor și restabilirea echilibrului contractual se realizează prin intermediul doctrinei considerentelor, în ceea ce privește funcționalitatea doctrinei considerației, scopul acesteia nu poate fi doar oferirea contraprestației sau constituirea unei baze solide pentru a garanta o tranzacție, iar pentru existența sa valabilă aceasta trebuie să cuprindă doi piloni esențiali: pierderea pe care ambele părți o vor suferi (*legal detriment condition*), pierdere de care, de obicei, profită cealaltă parte, adică este beneficiul acestuia (*legal benefit*) și necesitatea existenței unei negocieri pendinte (*bargain condition*)¹⁶. Observăm că toate aceste caracteristici conduc spre simplificarea procedurilor, spre eficacitate. Bineînțeles că absența acesteia în cadrul contractului nu conduce la invalidarea contractului, operațiunea juridică va rămâne validă, însă nu va putea fi pusă în executare.

Procedura *estoppel*

Rațiunea procedurii *estoppel* ar deriva de la principiul *inducium*, din dreptul roman, acesta presupunea o promisiune *in abstracto* de a recompensa pe cel care ar denunța un sclav fugar. Astfel, se instituia astfel un veritabil raport juridic obligațional în sarcina celui care s-a angajat la îndeplinirea în raport cu promisiunea sa unilaterală, menirea acestei proceduri era menținerea consecvenței în declarații. Primul dintre acestea face trimitere la o promisiune clară, precisă și fără echivoc. În al doilea rând, beneficiarului îndeplinirii unei anumite obligații trebuie să i se creeze aparența că aceasta se va materializa, că va fi îndeplinită cu certitudine; cel căruia i-a fost promis ceva are un interes, el așteaptă îndeplinirea promisiunii. Mai departe, promisiunea îndeplinirii obligației a indus în conștiința celui căruia i se promite ideea unei anumite încrederi (*reliance*), iar în acest sens, conduita sa juridică va fi modificată în virtutea îndeplinirii obligației promise.

¹⁶ Henry Whintropp Ballantine, „*Is the Doctrine of Consideration Senseless and Illogical ?*”, „Michigan Law Review”, 1913, Vol11, Nr6, Michigan Law Review Association p.426

Material disponibil și consultat online la data de 08.10.2020, 20.51

Link: „<https://www.jstor.org/stable/pdf/1274869.pdf>”; Platforma Law for Entrepreneurs, secțiunea dedicată doctrinei considerației, material disponibil și consultat online la data de 08.10.2020, 20.51

Link: „https://saylordotorg.github.io/text_law-for-entrepreneurs/s14-consideration.html”

Doctrina *frustration*

Am descoperit de asemenea că, *equity* au existat încă din Evul Mediu, desprinse din activitatea *Court of Chancery*, iar încă din secolul al XIII-lea, părților li se permitea recurgerea la remedii echitabile în cazul îngreunării situației lor contractuale echivalează, acesta din punctul nostru de vedere, cu lipsirea acelei operațiuni juridice de identitatea sa, în sensul în care partea nu ar fi intrat în raporturi contractuale dacă ceea ce urmărește să se întâmple, nu se va mai îndeplini- *loss of purpose, frustration of purpose*. *Frustration* of contract nu este o formă a imposibilității de executare, aceasta nu este o formă modernă de executare. De ce? Întrucât executarea rămâne în continuare posibilă, însă valoarea pecuniară așteptată de partea care urmează a fi exonerată de obligații a fost aneantizată de un eveniment neprevăzut¹⁷. În consecință, contractul se transformă, mai cu seamă, într-un mecanism bine structurat și funcționează atât în interesul părților, cât și al instanței. Prin comparație noțiunea de impracticabilitate (*impracticability*) este un termen specific sistemului de drept american, utilizată mai ales în activitățile de natură comercială. Doctrina lipsei folosului practic comercial face referire la imposibilitatea executării unei obligații, fiind utilizată drept instrument de apărare care exonerează partea obligată la executare în momentul în care obiectul executării a devenit excesiv de oneros, dificil de executat sau mult prea costisitor.

Ultimul capitol: Adaptarea contractului în sistemul românesc și dreptul european al contractelor

În cadrul acestui capitol, facem referire la două planuri: cel european în care am încercat să ilustrăm principalele mecanisme introduse la nivel comunitar în vederea simplificării procedurilor inter contractuale și cel românesc în care am analizat mijloacele specifice de adaptare contractuală proprii dreptului național. Privitor la dreptul european, am remarcat în acest sens deschiderea manifestă a Comisiei Europene în direcția ajustării contractuale. Aceasta a stabilit câteva principii clare prin care se renunță la acel naționalism juridic cu care suntem obișnuiți, acesta este abandonat și setează principii comune. Concret, ne gândim la lipsa unui intervenționism exacerb, precum am menționat anterior. Opinia Comisiei este în conformitate cu eficacitatea și dinamismul pieței. Comisia mai propune și crearea de principii comune de drept al contractelor pentru a dezvolta legislațiile naționale. Credem cu tărie în

¹⁷ A se vedea cauza *Lloyd v Murphy* din anul 1944 pronunțată de către Supreme Court of California.

existența acestor principii de adaptare contractuală și în crearea de elemente comune care ar determina dezvoltarea cooperării în domeniul dreptului comparat. Al treilea punct dezbătut este astfel, încurajarea ameliorării calității legislației, acesta este avut în vedere mai ales în simplificarea conținutului reglementărilor, ceea ce nu reprezintă o noutate în discursul european. Materializarea acestor idei prinde contur prin proiectul SLIM (Simplificarea legislației privind piața internă) sau BEST (Proiect european privind simplificarea mediului de afaceri și a procedurilor contractuale) care sunt, din punctul nostru de vedere inițiative de lăudat.¹⁸ De bun augur ar fi, inclusiv extinderea directivelor și la diversele proceduri care prezintă caracteristici comparabile și care nu au fost avute în vedere de acestea. Printre aceste instrumente se numără și acel *acquis* comunitar, adică transpunerea normelor generale la un domeniu particular precum și diversele directive privind contractele încheiate de consumatori, concretizate inclusiv prin crearea unei Liste de Instrumente Internaționale privind aspecte de drept material al contractelor inclusiv de adaptare contractuală. Dreptul românesc, pe altă parte importă mecanisme de ajustare contractuală în cadrul conversiunii actului juridic civil, *error communis facit ius*, ale erorii viciului de consimțământ, în cadrul dreptului administrativ grație principiului continuității serviciilor publice și *fait du prince* și în dreptul comercial prin mecanisme specifice : de pildă, mandatul preventiv.

Ideea conversiunii actului juridic civil completează diversele metode prin care un act produce efecte juridice recunoscute de doctrina și practica judecătorească. În analiza noastră, vom corobora conversiunea cu idei similare producătoare de efecte juridice. În acest sens, facem trimitere la faptul că legea, indiferent de amplitudinea ei, permite legiuitorului și practicienilor să „jongleze” cu elasticitatea interpretărilor de care aceasta beneficiază, considerent impus de dinamismul realității juridice.

Principiul conversiunii actului juridic civil este rezultatul unui proces îndelung de studiu a doctrinei juridice naționale și internaționale asupra instituției principiului conversiunii actului juridic civil. În elaborarea lucrării științifice ne propunem o analiză critică a instituției în cauză plecând, atât de la premisa rigorii sancțiunii nulității, flexibilitatea raporturilor juridice civile și comerciale cât și de la impactul avut asupra dimensiunii sociale, în sensul determinării și modelării voinței juridice a participanților în cadrul raportului juridic civil.

¹⁸A se vedea pentru detalii suplimentare Mads Andenas, Frank Wooldridge, *European Comparative Company Law*, Cambridge University Press, 2009 , p.22 și urm;

Printre ideile producătoare de efecte juridice amintim :

- a) ideea potrivit căreia contractul parțial produce efectele care nu au fost înlăturate prin sancțiunea nulității;
- b) „dacă are o existență independentă, clauza valabil exprimată într-un contract nul uneori produce efecte juridice”;
- c) ideea de bună-credință în anumite situații, produce efecte juridice;
- d) ideea potrivit căreia contractul anulabil poate constitui just titlu în cazul prescripției achizitive imobiliare sau în sistemul de carte funciară;
- e) contractul produce consecințe juridice atunci când acționează regula: „*Nemo auditur propriam turpitudinem alegans*”¹⁹
- f) ideii de aparență i se recunosc efectele juridice civile în anumite condiții.²⁰

Conversiunea actului juridic civil reprezintă manifestarea de voință echivalată unui „act juridic, chiar dacă nu este valabilă ca alt act juridic”²¹. Aceasta presupune transformarea unei operațiuni juridice într-o altă operație juridică, determinată de faptul că „un act lovit de nulitate poate produce efectele altui act juridic, ale cărui condiții de validitate le îndeplinește”. Conversiunea a mai fost desemnată în doctrină și prin formula: „manifestarea de voință în cadrul unui act nul poate valora independent de soarta acelui act, ca alt act juridic.”²²

Conversiunea a fost definită în doctrină ca fiind „modalitatea de salvare fragmentată a unui act juridic nul, prin aceea că el este schimbat, transformat într-altul²³”, mai departe precizându-se că : „această prefacere a contractului inițial într-un alt act juridic, subsecvent și valid se întemeiază pe principiul autonomiei de voință, care permite interpretarea voinței părților în sensul în care actul să producă efecte.”

¹⁹A se vedea Ion Dogaru, „*Drept Civil Român, Idei*” op. cit., 1998, p. 189.

²⁰Idem, *Studiul asupra conceptului ideii de aparență în drept*, în *La Revue de Sciences Juridiques*, nr. 13-14/1998. P. 182

²¹ Bazil Oglindă, „*Conversiunea actului juridic în dreptul privat român*”, Articol publicat în „*Social Science Research Network*”, <http://ssrn.com/abstract>.

²² Trăian Ionașcu, Eugen Barasch, „*Tratat de drept civil vol.I*”, 1967, p. 384;

²³ Sergiu Boca, „*Conversiunea ca modelitate de înlăturare a efectelor nulității actului juridic civil*”, „*Revista Nationala de Drept, Nr.6*” 2012,p.56.

Efectele conversiunii trebuie analizate prin prisma naturii și formei pe care manifestarea de voință o îmbracă. Un argument logic suplimentar ar fi, din punct de vedere al sintaxei de exprimare și anume, că efectele produse de către un act juridic civil unilateral sunt create în favoarea părții, unicul subiect de drept civil abilitat să beneficieze, în opinia noastră, de „fructele” actului său unilateral. În cazul actului juridic bilateral există întotdeauna cel puțin două sau mai multe părți, iar datorită cumulului manifestărilor de voință, acest melanj produce efecte juridice în favoarea lor. Mai mult, precum am menționat mai sus, nu putem să contravenim principiului autonomiei de voință și să credem că aceasta poate fi fragmentată. Deși art. 1260 alin 1 Codul civil, permite conversiunea unui contract nul într-un act juridic valabil, identitatea de părți face parte în continuare din integritatea principiului.²⁴

În esență, principiul *error communis facit ius* are ca idee centrală preeminența în drept și anume ideea de a induce terților o altă realitate juridică alternativă, bazându-se pe buna-credință a uneia dintre părți.²⁵ De asemenea, s-a exprimat opinia potrivit căreia, teoria aparenței în drept presupune o adevărată instituție *contra legem*²⁶, însă indiferent de modul în care este percepută, aceasta creează drepturi și raporturi juridice noi, generatoare de obligații. Legat de cele discutate, s-a observat în literatura de specialitate că :”există o aplicație a unui puternic caracter „subsidiar” pentru situațiile în care nici instanțele nu au putut invoca un alt fundament pentru soluțiile lor, teoria aparenței extinzându-și aplicarea în toate domeniile dreptului”²⁷. S-a precizat în doctrina de specialitate că „originea teoriei aparenței trebuie căutată în dreptul roman, mai exact într-un text din Digeste aparținând lui Ulpianus. Treptat, adagiul a fost întrebuințat pentru a valida actele săvârșite de o persoană cu privire despre care s-a creat eroarea comună că avea calitatea oficială cerută de lege pentru întocmirea unui act. Acest adagiu a fost, în mod vădit lărgit, în momentul în care, practica judiciară franceză a statuat că dobânditorul de bună-credință de la un moștenitor aparent care își confecționase un testament fals în favoarea sa, va avea câștig de cauză împotriva adevăratului moștenitor în acțiunea pornită de acesta din urmă.”²⁸

²⁴ Mariana Șargarovschi, „Dimensiunea juridico-civilă a conversiunii...” *op.cit.* p.214.

²⁵ Valeriu Stoica, „Drepturile reale principale”, Humanitas, București, 2006, p.544.

²⁶ Ion Deleanu, „Ficțiunile juridice”, All Beck, București, 2005, p.242

²⁷ *Ibidem*, p.243.

²⁸ Trăian Ionașcu, „Ideea de aparență și rolul său în dreptul civil român modern”, Editura „Cursurilor litografiate”, București, 1943, pp. 3-5.

Popularitatea principiului *error communis facit ius* a creat multiple valențe în doctrina franceză. Privitor la tradiția doctrinei franceze, împărtășim opinia exprimată de alți autori în materie²⁹ care consideră că francezii nu au inventat principiul echității, al echilibrului, ci pur și simplu l-au dezvoltat, exprimând foarte plastic că: teoria aparenței în drept presupune primatul situației de fapt asupra situației de drept³⁰, fictivul domină asupra concretului, iar diversele situații intempestive sau cele, de cele mai multe ori nereglementate oficial, sunt reconfigurate de către legiuitor astfel încât să dispună de o putere reală pentru părți. În ceea ce privește noțiunea de reconfigurare a situației *de facto* a părților, un exemplu ar fi grăitor în acest sens. Să presupunem că în materie testamentară avem următoarea situație: o persoană a fost desemnată ca legatar universal însă, câțiva ani mai târziu o altă persoană îi contestă această calitate pentru survenirea a două testamente autentice. Să presupunem că problematica prezentată ar fi supusă Curții de Apel, care ar recunoaște validitatea celor două testamente, precum și efectul lor revocator, și ar dispune restituirea legatelor particulare, însă notarul care a instrumentat operațiunea va fi condamnat pentru infracțiunea de fals material în înscrisuri oficiale, ca atare, situația este una incomodă și afectează, în primul rând, credibilitatea profesională a notarului, întrucât suspiciunea cu privire la reaua sa credință pendulează asupra mai tuturor actelor, inclusiv în cazul testamentului prezentat. Se presupune, de asemenea, că unul dintre legatari (fictiv) ar fi complice cu notarul la infracțiunea prezentată. Astfel, conform principiului *error communis facit ius*, aparența în drept va produce efecte față de legatarul de bună-credință, acesta beneficiind de cota sa parte din legatul anulat. Aceasta credem noi că ar fi cea mai echitabilă soluție pe care ar putea-o pronunța instanța sau eventual cea ierarhic superioară în rațiunea ocrotirii bunei-credințe.

De asemenea, *error communis facit ius*, are o aplicabilitate multiplă, mai ales în structura internă a instituției mandatului aparent. Există situația arhicunoscută în care, o persoană are convingerea fermă că tratează cu persoana care, într-adevăr, reprezintă interesele mandantului. Cu privire la acest aspect-păstrarea bunei-credințe-doctrina a precizat că: „Buna-credință este scuzabilă atunci când o persoană, cu diligență și prudență medie, a efectuat cercetări pentru a afla situația juridică reală. În doctrina americană se susține că terțul trebuie să acționeze în mod rezonabil. Este necesar ca el să ia în considerare faptele și împrejurările în care tranzacția este încheiată. Întemeindu-se pe informațiile disponibile, terțul trebuie să efectueze investigații înainte ca să se sprijine, în mod rezonabil, pe puterea aparentă a mandatarului. Cu alte cuvinte, comportamentul terțului trebuie să fie lipsit de orice culpă, fie ea oricât de ușoară... Efectul esențial al mandatului aparent constă în aceea că

²⁹ A se vedea Petru Ciacli, Ioana Mihnea, „The „*Error communis facit jus*” Principle in the French Law”, articol publicat în cadrul „2012 International Conference on Humanity, History and Society”, Volumul 34 „IPEDR, IACSIT Press, Singapore”, 2012, p.90.

³⁰Christoph Blanchard, „*Le Dispense en Droit Prive*”, LGDJ Diffuseur, p.53., p.393.

actul juridic încheiat de mandatarul aparent cu un terț de bună-credință este valabil și opozabil prezumatului mandante, producând efecte în numele și pe seama acestuia din urmă. Se ajunge la situația în care o persoană, care nu a consimțit să fie reprezentată, va fi angajată față de terții de bună-credință, chiar dacă actul încheiat de un pretins mandatar nu este util. Mandantul poate să piardă un drept fără acordul sau fapta sa, iar în unele cazuri fără să fie în culpă.

V. Concluzie

Prezenta lucrare gravitează în jurul celor doi piloni: datul social și constructul social, ca elemente de modelare a voinței juridice a părților și ca eșafodaj principal al adaptabilității contractului. Am pornit de la acești doi termeni, întrucât modelarea regulilor de comportament omnesc, realizându-se în funcție de dinamismul emergent al societății constituie premisa analizei noastre, iar constructul social reprezintă doar mijlocul, „arma”, arsenalul cu care partea își distribuie și revendică uniform pretențiile, metamorfozând contractul. Desigur că prezența datului social în viața părților contractante este una covârșitoare în societățile mai puțin dezvoltate, ca atare, mijloacele de adaptabilitate contractuală sunt desfășurate la buna înțelegere, considerându-se, mai degrabă, o componentă a sincerității și a disponibilității firii umane de a soluționa diferențele în această manieră. Datul social este, din punctul nostru de vedere, una dintre definițiile dreptului natural. Principalul său izvor este actul de manifestare a omului³¹. În ceea ce privește constructul social, acesta este bine înregimentat în societățile dezvoltate din punct de vedere economic și social unde neîncrederea, suspiciunea între autoritatea cuvântului dat constituie deja un precedent aproape nevrotic.

În momentul în care se asigură simbioza dintre acești doi piloni, în centrul cărora pendulează adaptabilitatea contractului, ne vom apropia de punctul de vedere pe care dorim să-l exprimăm și anume că: adaptabilitatea contractului ține, mai degrabă, de datul social, de dreptul natural, de conștiința și dinamismul părților care doresc să continue manifestarea lor de voință inițială. În doctrină³², reputatul economist Friedrich Hayek susține teoria apariției spontane a manifestărilor juridice și, implicit, mergând prin extrapolare, a dreptului; procedeele, mecanismele prezente sunt apanajul principiilor etatice cu care se regularizează bulversarea raporturilor contractuale și aceste aspecte țin de tradiție juridică, familie juridică, aparate administrative.

Mai mult, consacrația noțiunii de adaptare contractuală trebuie coroborată cu un studiu comparativ al mentalităților, deoarece fiecare popor cuprinde o imensă pleiadă de obiceiuri sociale, iar reacțiile la ideea de neprevăzut sunt diferite, dată fiind multitudinea culturală emergentă în cadrul fiecăruia, dispunând de condiții particulare de evoluție. Totuși, Alexandru

³¹ Un punct de vedere similar, unde abordează subiectul decăderii dreptului natural poate fi regăsit în : Francis Fukuyama, „*The Origins of Political Order, Vol I From Prehuman Times to the French Revolution*”, „Profile Books” Ltd, Marea Britanie, 2012, pp.28.

³² Ideea apariției spontane a dreptului ca produs al naturii firii umane este consacrat și în sistemul de common law. Pentru mai multe detalii , *ibidem*, p. 253.

Xenopol identifică o oarecare succesiune a seriilor istorice în dezvoltarea unui popor, menținând, pe de altă parte, teoria singularității și a dezvoltării individuale³³. Perspectiva noastră, în cele ce vor urma, este de a demonstra această eficacitate a adaptabilității omului la mediul social și diversele sale forme de exteriorizare a acestei adaptări, din punct de vedere juridic și cultural.

În final, procedura adaptării contractului sau revizuirea sa, readucerea la condițiile inițiale sunt impuse pentru a-i conserva utilitatea, respectiv eficiența. Atât revizuirea cât și încetarea contractului se pun în practică fie prin acordul părților, fie printr-o decizie judiciară. Voințele părților fiind reunite, principiul echilibrului contractual cât și a adaptării sale pot păstra calitatea, libertatea de care se folosește profesionistul în elaborarea muncii sale. Este de la sine înțeles că părțile să nu facă abuz de drepturile proprii în cazul în care contractul este întocmit pe un fundament netemeinic. Ca atare, în temeiul bunei credințe, părțile contractante au obligația de adaptare în vederea reconcilierii rapide a propriilor interese, mai ales în cazul unor fluctuații monetare emergente. Uzând de acest mijloc, acestea dau dovadă de o înaltă conștiință morală și juridică în respectul și gratitudinea dată spiritului civilizator și a celui mai important proces al universului – evoluția.

³³ Constantin Schifirneț, „Geneza Modernă a ideii Naționale”, „Psihologie Etnică și Identitate Românească”, Albatros, București, 2001, p.28 și urm.

VI. Bibliografie

Tratate, Cursuri, Monografii

1. Agamben, Giorgio, *Deschisul, Omul și animalul*, Editura Humanitas, București, 2016.
2. Agamben, Giorgio, *The Omnibus Homo Sacer*, Stanford University Press, 2017.
3. Alhowaimil, Ibrahim Saad, *Frustration of Performance of Contracts: A comparative and Analytic Study in Islamic Law and English Law*, Thesis for the Degree of Doctor of Law, Brunel University School of Law, 2013.
4. Alexandresco, Grig., *Studii asupra obiceiurilor juridice ale Poporului Român și Teoria Viitorului Cod Civil*, Ed. „Șansa”, Bucureschi, 1896.
5. Andenas, Mads, Frank Wooldridge, *European Comparative Company Law*, Cambridge University Press, 2009.
6. Anderson, James N., *A Religion of The Covenant : The Centrality of Covenant Theology to The Islamic Faith*, Teză de doctorat, ST540: Christian Encounter with Islam, 2018.
7. Anghel, Doina ,Livia Harabagiu, *Contractul de vânzare, practică judiciară și reglementarea din Noul Cod civil*, Hamangiu, București, 2011.
8. Arendt, Hannah, *The Human Condition*, Second Edition, 1958, The University of Chicago Press, Chicago, U.S.A.2018.
9. Ayliffe, John ,*A New Pandect of Roman Civil Law:As Anciently Established in the Empire and now received and practiced in most European Nations*,Tho Osborne, London,1734.
10. Baias, Flavius, Chelaru Eugen, Constantinovici R., Macovei I(coord.): *Noul Cod Civil. Comentariu pe articole*, București :C.H. Beck, 2012.
11. Balandier,Georges, *La vie quotidienne au royaume de Kongo*, Paris, 1965.
12. Balandier,Georges, *Antropologie politică*, Editura Amarcord & Central European University, Oradea, 1998.
13. Bar, Christian von, Stephen Swann, *Principles of European Law, Unjust Enrichement*, Sellier European Law Publishers, Oxford,2010.
14. Băieș, Sergiu, (coord.) *Drept Civil, Teoria Generală a Obligațiilor*, Colectiv de autori, Chișinău, 2015.
15. Beleiu, Gheorghe”*Drept civil român*, ed. a X-a revăzută și adăugită de M. Nicolae și P. Trușcă, București : Universul Juridic, 2005.
16. Berca, Alex, *Crizele economice și ciclicitatea lor*, Semănătorul, București,2010.
17. Berman,Harold.J., *The Religious Source of General Contract Law : An Historcial Perspective*, Journal of Law and Religion,Vol IV,Nr.1, 1986.
18. Boardman, Charlotte Mary ,*Considering Consideration : A Critcal and Comparative Analysis of The Doctrine of Consideration in The Anglo-Canadian Common Law*, LLB, The Unversity of Kent, 2011.

19. Bob, Mircea Dan, *Obligația contractuală în dreptul roman cu trimiteri comparative la Codul Civil*, Universul Juridic, București, 2015.
20. Boia, Lucian, *Sfârșitul Occidentului, Spre lumea de mâine*, Humanitas, București, 2017.
21. Bojincă, Mihai, *Drept civil român. Teoria generală*, Editura Academică Brâncuși, Târgu Jiu 2012.
22. Bojincă, Mihai, *Drept civil român, Teoria generală*, Editura Academică Brâncuși, Târgu Jiu 2012.
23. Bonell, Michael Joachim, *An International Restatement of Contract Law, The Unidroit Principles of International Commercial Contracts*, Third Edition, Incorporating The Unidroit Principles 2004, Transnational Publishers Inc, S.U.A, 2005.
24. Boroi, Gabriel, Anghelescu, Carla Maria, *Curs de drept civil. Partea generală*, București :Hamangiu, 2011.
25. Boyer, Laurent, *Obligations, Contrat*, Vol II, Litec, Paris, 1993.
26. Brunner, Christopher, *Force Majeure and Hardship Under General Contract Principles : Exemption for Non Performance in International Arbitration*, Wolters Kluwer, Olanda, 2009.
27. Buckley, Frank.H., *Just Exchange A Theory of Contracts*, Routledge Publishing House, London 2005.
28. Burdick, William L., *The Principles of Roman Law and Their Relation to Modern Law*, The Law Book Exchange LTD, Clark, New Jersey, 2004.
29. Burrows, Andrew, *Principles of The English Law of Obligations*, Oxford University Press, 2015.
30. Busch, Danny, Hondius Ewoud, *The principles of European Contract Law and Dutch Law-A Commentary*, Kluwer International, 2001.
31. Campbell, Joseph, *Eroul cu o mie de chipuri*, Editura Herald, București 2018.
32. Campbell, Joseph, *Myths to Live By*, Penguin Compass, U.S.A, 1993.
33. Capitant, Henri, Francis Terre, Yves Lequette, *Les grandes arretes de la jurisprudence civile*, Tome 2. *Obligations. Contrats speciaux*. Surretes., Dalloz, 2000.
34. Cațaveică, Eugeniu, *Dreptul Comerțului Internațional*, Suport de curs Universitatea de Studii Politice și Economice Europene, Chișinău, 2014.
35. Cărpenaru, Stanciu D., *Tratat de drept comercial român*, Universul Juridic, București 2014.
36. Chalmers, Damian., - *European Union law: cases and materials*, Cambridge University Press- 2011.
37. Cartwright, John, Simon Whittaker(coord.), *The Napoleonic Code Rewritten, French Contract Law after the 2016 Reform*, Oxford and Portland, Oregon, 2017.
38. Cheptea, Sabin., Cîrstea Marusia, Dumitrescu, Horia, *Istorie și Societate*, Editura Mica Valahie, București, 2011.
39. Chirică, Vasile, Dumitru Boghian, *Arheologia Preistorică a Lumii –Paleolitic-Mezolitic*, Helios, Iași, 2003.
40. Corrin Care, Jennifer, *Contract Law in The South Pacific*, Cavendish Publishing, 2001.

41. Ciucă, Valerius M., *Drept roman. Lecțiuni*, vol.I-II, Editura Universității „Al.I.Cuza” Iași,2014.
42. Ciucă, Valerius M., *Lecții de drept roman*, Volumul II, Polirom, Iași,1999.
43. Ciucă, Valerius M., *Lecții de drept roman*, Volumul III, Polirom, Iași,2000.
44. Ciucă, Valerius M, *Euronomosofia. Periplu filosofic prin dreptul european*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Iași, 2019.
45. Ciucă,Valerius M., *Drept roman. Lecțiuni*, Vol II, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, 2014.
46. Ciucă, Valerius M, , *Euronomosofia, în căutarea substanței ontologice și a paligenezei dreptului european”* Vol. II, Editura Fundației Axis, Iași, 2016.
47. Clark, P., *Principles of equity*, American House Journal, 1919.
48. Cocoș, Ștefan , *Drept roman*, Universul Juridic , București, 2004.
49. Codrea, Codrin, *Donația în dreptul european. Aspecte de drept comparat*, Universul Juridic, București,2016.
50. Coing,Helmuth.,*Europaeisches Privatrecht, Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte. Romanistische Abteilung.* Volume 108, Issue 1, Pages 548–554, ISSN (Online) 2304-4934, ISSN (Print) 0323-4096
51. Constantinesco,Leontin Jean, *Tratat de Drept Comparat, Vol III- Știința Dreptului Comparat*, All Beck, București, 2001.
52. Constantinesco, Leontin Jean ,*Tratat de drept comparat Vol II, Metoda comparativă*, ALL Educațional, București 1998.
53. Cosma, Doru, *Teoria generală a actului juridic civil*,București, Editura Științifică ,1969.
54. Cordero-Moss, Giudita, *Boilerplate Clauses, International Commercial Contracts and the Applicable Law*,Cambridge University Press, 2011.
55. David, René,Camillle Jauffret-Spinosi , *Les grands systemes droit contemporains* , Dalloz, 2002.
56. Dănăilă, Giorgiana, *Procedura arbitrală în litigiile comerciale interne*, Editura Universul Juridic, București, 2006.
57. Deleanu, Ion, *Ficțiunile juridice*, All Beck, București, 2005.
58. Delumeau,Jean, *Frica în Occident (Secolele XIV-XVIII), O Cetate Asediată*, Meridiane, București, 1986.
59. Diamond, Jared ,*Guns,Germs and Steel, A short history of everything for the last 13.000 years*,Vintage,Penguin Random House, UK,Londra, 2017.
60. Doerr,Oliver, Schmalenbach,Kirsten .,*Vienna Convention on The Law of Treatise, A Commentary*, Second Edition, Springer Verlag, Berlin,2018.
61. Dogaru ,Ion,Drăghici,Pompil, *Bazele dreptului civil* , Vol.III. Teoria generală a obligațiilor , C.H.Beck, București , 2009.
62. Dogaru,Ion, *Teoria Generală a Dreptului*, Ed. Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2006.

63. Dușu Vasile, , *Regimul juridic al proprietății rezolubile*, Lucrare de licență sub coordonarea prof. univ. dr. Ioan Adam, Brașov, 2012.
64. Eliade, Mircea, *Nostalgia originilor: istorie și semnificație în religie*, trad. din engleză de Cezar Baltag, București, Humanitas, 2019.
65. Enderlin , Fritz ,Dietrich Maskow, *United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods* 320 (1992).
66. Filipescu,Ion, – *Drept Internațional privat*, Ed. Procardia, București, 1993.
67. Firoiu, Daniel,*Istoria dreptului romanesc*, Vol II, Editura Republicii Socialiste România,1987.
68. Fukuyama,Francis, *The End of History and The Last Man*,Free Press, Simon Schuster New York, 2006.
69. Fukuyama,Francis, *Marea ruptură : natura umană și refacerea ordinii sociale*, Humanitas, București,2011.
70. Fukuyama,Francis, *The Origins of Political Order, Vol I From Prehuman Times to the French Revolution*, Profile Books Ltd,Marea Britanie, 2012.
71. Fumurescu,Alin, *Compromisul, O istorie politică și filozofică*, Humanitas, București,2019.
72. Gaius, *Institutiones*, III, 168; Julius Paulus, *Digesta*, XII, 1, 2,1; Domitius Ulpianus, *Digesta*, De solutio, XLVI, 3, 31; XLVI, 3, 12, 4.
73. Gatt, Lucilla, *Sistemul Normativ si Solutiile Inovatoare ale Codului European al Contractelor*, Themis Cart, 2008.
74. Ghestin, Jean,*La formation du Contat*, L.G.D.J., 2013.
75. Glendon, Mary Ann,Michael Wallace Gordon,Christopher Osakwe, *Comparative Legal Traditions*,Text, Materials and Cases, West Publishing Co, 1994.
76. Goldberg, Victor ,*Rethinking Contract Law and Contract Design*, Edward Elgar Publishing , S.U.A., 2015.
77. Golu,Mihai, *Dinamica personalității*, Ed. Geneze, București, 1993.
78. Griaule G. Calame, *La parole chez les Dogon*, Paris, 1965,in Georges Balandier, *Antropologie politică*, Editura Amarcord & Central European University, Oradea, 1998.
79. Haberkorn, Kurt ,*Die Kündigung von Arbeitsverhältnissen : Arten, Gründe, Termine* , Expert Verlag, 1997.
80. Hamangiu, Constantin ,Ion Rosetti-Bălănescu ,Alexandru Băicoianu. „*Tratat de drept civil*”, Edit. ALL Beck, 2004.
81. Hanga, Vladimir, *Drept privat roman*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1977.
82. Hersch,Jeanne,*Mirarea filozofiei.Istoria filozofiei europene*, Humanitas, București, 1997.
83. Hesselink, Martijn W., *The values underlying the Draft Common Frame of Referance:What Role For Fairness and Social Justice ? (Short Study for The European Parliament)*, Technical Report, Septembrie 2008

84. Hesselink, Martijn W, *CFR & Social Justice. A Short Study for the European Parliament on the Values Underlying the Draft Common Frame of Reference of the European Private Law* (2008).
85. Horn, Norbert, *Procedures of Contract Adaptation and Renegotiation in International Commerce, Adaptation and Renegotiation of Contracts in International Trade and Finance*, Antwerp, Boston, London, Frankfurt a.m., 1985.
86. Horn, Norbert, *Adaptation and Renegotiation of Contracts in International Trade and Finance*, Antwerp, Boston, London, Frankfurt A.M. 1985.
87. Huizinga, Johan, *Homo Ludens, Încercare de determinare a elementului ludic al culturii*, Humanitas București, 2018.
88. Hunter, Howard *Modern Law of Contracts*, Cambridge University Press 2015.
89. Ionașcu, Trăian, *Ideea de aparență și rolul său în dreptul civil român modern*, Ed. Cursurilor litografiate, București, 1943.
90. Kresser, Daniel, *Die Bedeutung Der Form Fuer Begriff Und Recht Sfolgen Des Verwalt Ungs Akts*, Ed. Peter Lang, 2007.
91. Keating, Daniel L. , *Sales, a Systems Approach* , Wolters Kluwer , New York , 2011.
92. Fry, Ian R., *Dialogue Between Christians, Jews and Muslims: The Concept of Covenant as Basis*, Teză de doctorat, MCD Univeristy of Divinity, 2012.
93. Fukuyama, Francis, *The Omnibus Homo Sacer*, Stanford University Press, 2017.
94. Fukuyama, Francis, *The Origins of Political Order, Vol I From Prehuman Times to the French Revolution*, Profile Books Ltd, Marea Britanie, 2012.
95. Hondius, Ewoud, Hans Cristoph Grigoleit, *Unexpected Circumstances in European Contract Law*, Cambridge University Press, Cambridge, 2011.
96. Jansen, Nils, Reinhardt. Zimmermann „*Commentaries on European Contract Laws*, Oxford University Press, UK, 2018.
97. Jung, Carl, *În Lumea Arhetipurilor*, traducere de Vasile Dem. Zamfirescu Jurnalul Literar, București, 1994.
98. Koebler, Ralf, *Die clausula rebus sic standibus ales allgemeiner Rechtsgrundsatz*, J.C.B. Mohr, Tuebingen , 1991.
99. Lando, Ole, Hugh Beale (coord.) *Principles of European Contract Law* , Parts I and II, The Commission of European Contract Law, Kluwer Law International, 2000.
100. Larroumet, Christian, *Droit civil, t. III, Les obligations. Le contrat, 1er partie, Conditions de formation*, 6e éd., Economica, Paris, 2007.
101. Le Bon, Gustave, *Psihologia mulțimilor*, Antet XX Press, București, 2002.
102. Lewis, William Draper, *The Adaptation of Society to Its Environment*, The Annals of the American Academy of Political and Social Science”, Vol 4 , 1894.
103. Lorenz, Konrad, *Cele Opt Păcate Capitale ale Omenirii Civilizate*, Humanitas, București, 2017.

104. Lorenz, Werner, *Contract Modifications as a Result of Change of Circumstances. Good Faith and Fault in Contract Law*. Editat de către J. Beatson, D. Friedman. Oxford, Clarendon Press, 1997.
 105. Lipstein, Kurt, *Harmonization of Private International Law by ECC*, Institute of advanced study, University of London, Londra, 1987.
 106. Macovei, Codrin, *Dreptul European al Contractelor*, Modernizarea normelor de drept conflictual, Editura Universității Alexandru Ioan Cuza din Iași, 2005.
 107. Malaurie, Philippe., Aynes, Laurent., Stoeffel-Munck, Philippe, *Les obligations*, Ed. Defrenois, Paris, 2003.
 108. Manent, Pierre, *Metamorfozele cetății*, Eseu despre dinamica Occidentului, Humanitas, București, 2012.
 109. Manton, Ryan, *Necessity in International Law*, Univeristy of Oxford, Hilary Term, 2016.
 110. Markesinis, Basil, *The German Law of Contract, A Comparative Treatise*, Oxford and Portland, Oregon, 2006.
 111. Momberg Uribe, Rodrigo, *The effect of change of circumstances on the binding force of contracts*, Comparative perspectives, Metro Intersentia, 2011.
 112. Mazeaud, Henri, Jean Mazeaud, *Leson de droit civile, Succesions de liberalites*, Edition Montcrestion, Paris, 1973.
 113. McKendrick, Ewan, *Force Majeure and The Frustration of Contract*, Second Edition, Informa Law Routledge, 2013.
 114. McKendrick, Ewan, *Contract Law, Text Cases and Materials*, Oxford University Press 2012.
 115. McKendrick, Ewan, *Contract Law*, Plagrove MacMillan, U.K., 2013.
 116. McParland, Michael, *The Rome I Regulation on the Law Applicable to Contractual Obligation*, Oxford, 2015.
 117. Mears, Thomas Lambert, *Analysis of M. Ortolans Insytutes of Justinian including The History and Generalization of Roman Law*, The Law Book Exchage, New Jersey, 2008.
 118. Miroiu, Adrian, *Introducere în Filosofia Politică*, Polirom, Iași, 2009.
 119. Molcuț, Emil, *Curs de Drept Privat Roman*, Universul Juridic, București, 2010.
 120. Mudge, L.S., Wieser, T. *Democratic Contracts for Sustainable and Caring Societies, What can Churches and Christian Communities Do ?*, WCC Publications, 2000.
 121. Negru, Ion, *Drept roman*, Universitatea Europeană "Drăgan" din Lugoj, 2010.
 122. Nemeș, Vasile, Gabriela Fierbințeanu, *Dreptul contractelor civile și comerciale. Teorie, Jurisprudență, Modele*, Hamangiu, 2020.
 123. Neve, Paul I., *Europäisches Ius Communae und nationales Gemeines Recht : Verwechslung von Begriffen ?*, *Europäisches Rechtskulture*, Beck, München, 1997.
 124. Neville Brown, L, John S. Bell, *French Administrative Law*, Clarendon Press, Oxford, 1998.
 125. Nour, Ovidiu-Sorin, *„Analiza teoretică și practică a contractului de împrumut”* Teza de doctorat, Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu.
- Orga-Dumitriu, Gina, *Drept european al contractelor*, Hamangiu, București, 2013.

126. Oum Oum, Joseph Frank ,*La Responsabilité Contractuelle En Droit Administratif*, LGDJ, Paris, 2014.
127. Parent, Alain ,*L'Imprévision En Droit Comparé : Une Analyse Normative Economique*, Faculte de droit, (Teză de doctorat) Univeriste McGill, Montreal,2014.
128. Pihlajamaki Heikki, Markus.D.Dubber, *The Oxford Handbook of European Legal History*, Oxford Univeristy Press, Oxford , 2018.
129. Pinker,Steven, *The Blank Slate, The Modern Denial of Human Nature*, Penguin Random House, UK, 2016.
130. Planiol, Marcel, *Traite pratique de droit civil francais*, Librairie General du Droit et Jurisprudnce, Paris ,1930.
131. Pop, Liviu, *Tratat de drept civil. Obligațiile, vol. II (Contractul)*, Ed. Universul Judiciar, 2009.
132. Pop,Liviu,*Tratat de drept civil Teoria generală a obligațiilor*, Ed. Chemarea-Iași, 1994.
133. Pop, Liviu, Ionuț- Florin Popa, Stelian Vidu, *Tratat elementar de drept civil, Obligațiile*, Universul Juridic, București, 2012.
134. Pop, Liviu ,*Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Tratat, ediția a II-a, Editura Fundației Chemarea, Iași, 1996.
135. Popescu,Daniela Nicoleta, *Drept roman, Suport de curs*, Universitatea Română de Științe și Arte, București, 2009.
136. Posner, Richard A., *Economic Anlysis of Law* Little , Brown and Company, 1986.
137. Puie, Oliviu, *Contractele administrative în contextul noului Cod Civil și al noului Cod de procedură civilă*, Universul Juridic, București, 2014.
138. Reghini, Ionel ,Șerban Diaconescu, Paul Vasilescu, *Introducere în dreptul civil*, Hamangiu, 2013.
139. Renner, Shirley, *Infation and The Enforcement of Contacts, New Horizons in Law and Economics*, Edward Elgar Publishing Limited, 1999.
140. Riccobono, Salvatore, *Corso di dritto romano*, Firenze, 1941, t.I.
141. Rochfeld, Judith, *Cause et type de contrat*, L.G.D.J., Paris, 1999.
142. Rousseau,Jean Jeacques, *Discurs asupra Inegalității*, Contractul social, Institutul European, București, 2006.
143. Sagaert, Vincent ,Matthias E.Storme, Evelyn Terryn (coord.) *The Draft Common Frame of Reference, national and comparative perspectives*, Metro Intersentia, METRO, The Institute for Transnational Legal Research at the Maastricht University, Antwerp ,2012.
144. Sampson, Joe,*The Historical Foundations of Grotius' Anlysisi of Delict*, Boston, Brill, 2018.
145. Săraru, Cătălin S, *Clauzele de Drept Public în Contractele Administrative*, Revista Transilvană de Științe Administrative, 1 (34)/2014.
146. Schifirneț,Constantin, *Geneza Modernă a ideii Naționale*, Psihologie Etnică și Identitate Românească, Albatros, București, 2001.

147. Scruton, Roger, *Cultura modernă pe înțelesul oamenilor inteligenți*, Humanitas, București, 2017.
148. Seriaux, Alain, *Droit des obligations*, Presses Universitaires de France, Paris, 1998.
149. Sitaru, Dragoș Alexandru, *Dreptul Comerțului Internațional. Partea generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2008.
150. Singh, Mahendra Pal, *German Administrative Law in Common Law Perspective*, Heidelberg : Springer Verlag, 1985.
151. Sotonye, Frank, *Stabilisation clauses and sustainable development in developing countries*, Teză de doctorat, Universitatea Nottingham, iulie 2014.
152. Stoffel-Munck, Philippe, *Regards sur la theorie de l'imprevision*, Presse Universitaires d'Aix-Marseille, 1994.
153. Strevens, Leofranc Holford, *Aulus Gellius, An Antoine Scholar and His Achievement*. Oxford University Press, 2003.
154. Stoica, Valeriu, *Drepturile reale principale*, Humanitas, București, 2006.
155. Supiot, Alain, *Homo Juridicus, Eseu despre funcția antropologică a dreptului*, Rosetti Educațional, 2011.
156. Talabos, David, Nikolett Lukacs, *The Survival of The Principle Clausula Rebus Sic Standibus, Especially in the 20 th Century Hungarian Law Development*, Teză de Doctorat, 2016.
157. Tallon, Ruetgers.D" Cases, Materials and Text on Contract Law, *Ius commune casebooks on the Common Law of Europe*, Hart Publishing, 2002.
158. Terranova, Francesca .*Ricerche sul testamento per aes et libram, Il ruolo del familiae emptor (con particolare riguardo al formulario del testament librare, G.Giappichelli Editore, Torino, 2011.*
159. Tănăsică, Elena, *Reorganizarea judiciară – O șansă acordată debitorului aflat în procedura generală a insolvenței*, Hamangiu, București, 2008.
160. Terré, Francois, Philippe Simler, Yves Lequette, *Droit civil. Les obligations*, Dalloz, Paris, 2005.
161. Twigg-Flesner, Christian ,*Research Handbook on Eu Consumer an Contract Law*, Edward Egar Publishing , Cheltenham , 2016.
162. Twigg-Flesner, Christian, *The Europeanisation of Contract Law, Current controversies in law, Second Edition*, Routledge, London, 2013.
163. Vasilescu, Paul, „*Drept civil, Obligațiile*”, Editia a 2-a, Editura Hamangiu, 2017.
164. Vettori, Giuseppe, *Remedies in contract , the common rules for a European Law, Volumul 3 , CEDAM , 2008.*
165. Weber, Max, *Etica protestantă și spiritul capitalismului*, trad de Ihor Lemnji, Humanitas, București, 2007.
166. Ubaud-Bergeron, Marion, *Droit Des Contrats Administratifs*, Lexis Nexis, Paris, 2015.
167. Zamșa, Cristina, Flavius Alexandru Baias, Eugen Chelaru, Radu Constantinovici, Ioan Macovei (coordonatori) *Noul Cod Civil. Comentariu pe articole*, Ediția a II-a, Ed. C.H. Beck, 2014.
168. Zimmermann, Reinhardt, Whittaker, Simon, *Good Faith in European Contract Law*, Cambridge University Press, Cambridge, 2000.
169. Zimmermann, Reinhardt ,*The Law of Obligations*, South-Africa/Boston, 1992.

170. Zimmermann, Reinhardt, *The New German Law of Obligations: Historical and Comparative Perspectives*, Oxford University Press, 2005.
171. Zivcovic, Velimir, *Hardship in French, English and German Law*, Teză de doctorat, Universitatea Belgrad, Belgrad, ianuarie 2013.

Articole. Studii de specialitate. Jurisprudență

172. Aghion, Philippe, *Incomplete Contracts and the Theory of the Firm: What Have We Learned over the Past 25 Years?*, Journal of Economic Perspectives, Vol 25, 2/2011.
173. Aivazian, Varouj A, Michael J. Trebilcock, Michael Penny, *The Law of Contract Modifications: The Uncertain Quests for a Bench Mark of Enforceability*, Osgoode Hall Law Journal, Vol. 22, Nr. 2/1984.
174. Anton, Gabriela, *Teoria impreviziunii în dreptul roman și dreptul comparat*, Revista Dreptul nr.7/2000.
175. Atanasiu, A. G. , *Conceptul de întreprindere în dificultate*, în RRDA. Nr. 1/2010.
176. Augenblick, Mark, Alison B. Rousseau, *Force Majeure in Tumultuous Times: Impracticability As The New Impossibility*, 13 J. World Investment & Trade 59,59-60, 2012.
177. Backhaus, Richard, *The Limits of The Duty to Perform in The Principles of European Contract Law*, Electronic Journal of Comparative Law, vol. 8. 1.
178. Balan, Cătălin, *Unele considerații privind contractele administrative*, Analele Științifice ale Universității "Al.I. Cuza" Iași, Tomul LII, Științe Juridice, 2006.
179. Ballantine, Henry Whintropp, *Is the Doctrine of Consideration Senseless and Illogical ?*, Michigan Law Review, 1913, Vol 11, Nr 6, Michigan Law Review Association. Link: <https://www.jstor.org/stable/pdf/1274869.pdf>
180. Banakas, Stathis, *Liability for Contractual Negotiations in English Law: Looking for the Limitus Test*, Revista Para El Analisis Del Derecho, Barcelona, Nr.1/2009.
181. Baranuskas, Egidijus, *The Effect Of Change in Circumstances On The Performance Of Contract*, Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Jurisprudencija, 2009, 4 (118). Link: <https://www.bing.com/search?q=Egidijus+Baranuskas%2C+The+Effect+Of+Change+in+Circumstances+On+The+Performance+Of+Contract%2C+Mykolas+Romeris+University%2C+Faculty+of+Law%2C+Jurisprudencija%2C+2009%2C+4+%28118&qs=n&form=QBRE&sp=-1&pq=&sc=0-0&sk=&cvid=57DEEC8A1CD54251B96687C44814061F>
182. Barnett, Randy E. , *The Sound of Silence: Default Rules and Contractual Consent*, Vol 78:88/1992, Georgetown University Law Center, 1992.
183. Bates, Ryan M., *Supreme Court Holds That Agreements to Class Arbitration Must Be Explicit*, Class Supreme Court Cases.
184. Bărbat, Vlad, *Perspective din dreptul comparat privitoare la teoria eficienței contractuale*, Universul Juridic, Nr. 9\2017.

185. Benson, Peter ,*The Idea of Consideration*, University of Toronto Law Journal, 241, 2016 in M.C.Wishart, *In Defense of Consideration*, Oxford University Commonwealth Law Journal.
186. Berger, Klaus Peter,*Power of Arbitrators to fill gaps and revise contracts to make sense*, The Oxford Journal în data de 18.09.2014. Link: https://academic.oup.com/arbitration/search-results?page=1&q=Power%20of%20Arbitrators&fl_SitelD=5430&allJournals=1&SearchSourceType=1
187. Berman, Harold J., *The Religious Source of General Contract Law : An Historical Perspective*, Journal of Law and Religion, Vol IV, Nr.1, 1986.
188. Bivolaru, Emil ,*Andreea Vezeteu, Regimul Forței Majore în Contractele Comerciale Internaționale*, Articol publicat pe platforma Casei de Avocatură Nestor Nestor Diculescu Kingston Petersen, din data de 16 Aprilie 2020.
189. Bîrsan, Constantin, *Principiul nominalismului monetar și impreviziunea în contractul de împrumut de consumație având ca obiect o sumă de bani: o asociere ireconciliabilă?*, Liber Amicorum Liviu Pop,Universul Juridic, București, 2015.
190. Blake, Susan, Julie Browne, Stuart Sime, *A Practical Approach to Alternative Dispute Resolution*, Oxford University Press, 2016.
191. Blanchard, Christoph, *Le Dispense en Droit Prive* , LGDJ Diffuseur.
192. Boca, Sergiu, *Analiza Excepțiilor de la principiul restabilirii situației anterioare ca effect al nulității actului juridic civil*, Revista Națională de Drept, Nr. 4/2012.
193. Boca, Sergiu, *“Conversiunea ca modelitate de înlaturare a efectelor nulității actului juridic civil”*, Revista Nationala de Drept, Nr.6/2012.
194. Bocșan, Mircea Dan, *Considerații asupra dolului în materie de liberalități*, Dreptul nr. 7/2001.
195. Bortolitti, Fabio ,*Force majeure in international contracts*, IDI Project –The new ICC Force Majeure Clause. Link: <https://www.idiproject.com/news/new-icc-force-majeure-clause>.
196. Bowden, Paul, *L’interdiction des se contredire au détriment d’autrui (estoppel) as a Substantive Transnational Rule in International Commercial Arbitration*, Gaillard., Transnational Rule in International Commercial Arbitration, Paris, 1993 (ICC. Publ.Nr. 480/4).
197. Brown, Christopher, *A Comparative and Critical Assessment of Estoppel in International Law*,University of Miami Law Review, Vol 50, Nr.2,369.1996.Link: [A Comparative and Critical Assessment of Estoppel in International Law \(miami.edu\)](#).
198. Buciuman, Adina ,*Obligații naturale rezultate din mecanisme de singere imperfectă a obligației*,Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Iurisprudentia ,Nr.2/2016.
199. Bunting, Kristina Bunting, *Estoppel by Convention and Pre-Contractual Understandings: The Position and Practical Consequences*, LLB Hons programme, Victoria University of Wellington,2011,*Estoppel by Convention and Pre-Contractual Understandings: The Position and Practical Consequences*, LLB Hons programme, Victoria University of Wellington,2011.
200. Buxton, Richard ,*Construction and rectification after Chartbrook*, Cambridge Law Journal, nr. 69/2010.

201. Casa de Avocatură Allan&Overy, *Basic Principles of English Contract*, Link: <http://www.a4id.org/wp-content/uploads/2016/10/A4ID-english-contract-law-at-a-glance.pdf>
202. Cerban,Alexandru., *Despre nulitatea și ineficacitatea actelor juridice civile în dreptul roman* , în Revista critică de drept, legislație și jurisprudență, nr.1 /1911.
203. Chapus, Rene, *Droit Administratif General*, Montchrestien,2002, 14, ed., no.1383 in F.R.Fucci,*Hardship and Changed Circumstances as Grounds for Adjustment and Non-Performance of Contracts*, Practical Considerations in International Infrastructure Investment and Finance, American Bar Association, Section of International Law, Spring Meeting, April 2006. Link: [Microsoft Word - DOCS NY-#682954-v3-Hardship Excuse Article.DOC \(arnoldporter.com\)](#)
204. Chelaru, Eugen ,*Forța obligatorie a contractului, teoria impreviziunii în materie a instanțelor judecătorești*,Revista Dreptul nr.9/2003.
205. Chen-Wishart, Mindy ,*Consideration and Serious Intention*, Oxford Legal Studies Research Paper, Nr.29/2010.
206. Chirică, Dan ,*Obligația de informare și efectele ei în faza precontractuală a vânzării-cumpărării*, Revista de drept comercial nr. 7-8/1999.
207. Chirică, Dan, *Leziunea între reglementarea vechiului și noului cod* , articol publicat în cadrul revistei Studia Universitatis Babeș-Bolyai , Nr.4/2013.
208. Chung, Gordon ,*A Comparative Analysis of the Frustration Rule: Possibility of Reconciliation Between Hong Kong-English “Hands-off Approach” and German “Interventionist Mechanism”*, European Review of Private Law, 1/2017, Kluwer International BV, Olanda.
209. Ciacli,Petru ,Ioana Mihnea, *The „Error communis facit jus” Principle in the French Law*, articol publicat în cadrul 2012 International Conference on Humanity , History and Society, Volumul 34 IPEDR, IACSIT Press, Singapore , 2012.
210. Ciacli,Petru,Ioana Mihnea, *Error communis facit jus. Origins. The Roman Law, the Mid Ages and the Old Romanian Law*, 2011 2nd International Conference on Humanities, Historical and Social Sciences, IPEDR vol.17 (2011), IACSIT Press, Singapore, 2011.
211. Ciortea, Alina Emilia,*Metoda comparativă, o ustensilă epistemologică necesară în studiile de drept comparat*, SUBB Iurisprudentia, Nr.4/2017.
212. Ciucă, Valerius M.,*La philosophie de l’humanisme juridique romain (avant la lettre), par l’invocation de la raison*.La retour de la Minerve, p.6, articol publicat și consultat online la data de 19.12.2019, 22.26.
Link:https://www.academia.edu/37719628/La_philosophie_de_lhumanisme_juridique_romain_avant_la_lettre_par_linvocation_de_la_raison_Le_retour_de_la_Minerve.
213. Ciucă, Valerius M., *“Leziunea în contractul de vânzare-cumpărare, o aplicație romanist-comparatistă”*, în cadrul Simpozionului științific, *“Transformările dreptului în perioada de tranziție”* Facultatea de Drept a Universității de Vest Timișoara, , *Studii de drept. Transformările dreptului în perioada de tranziție*, I, Tipografia Universității de Vest din Timișoara, Timișoara ,1995.
214. Ciucă, Valerius M., *Promises. Roman pollicitatio and the modern doctrine of estoppel (stippa & legitimate expectation), or the force of honourability and of the clean hands* Balkan Society of Romanists, Societas Jure Romano (SIR),Facultatea de Drept, Universitatea Kragujevac. Link: [\(DOC\)](#)

[Promises. Roman pollicitatio and the modern doctrine of estoppel | Valerius M. Ciuca - Academia.edu](#)

215. Ciucă, Valerius M., *Comparatismul și organicismul în creuzetul jurisprudențelor europene. Un Uruboros jusnaturalist pe un colimason fără sfârșit*, Lucrare susținută în cadrul Conferinței „Dreptul Privat Comparat-O Nouă Frontieră”, organizată de Universitatea „Agora” din Oradea, 10-11.11.2016.
216. Claudiu, Cristian, *Forma promisiunii sinalagmatice de vânzare-cumpărare imobiliare* Link: [JURIDICE » Forma promisiunii sinalagmatice de vânzare-cumpărare imobiliare](#).
217. Cocioc, Paul, *Non-economic approaches to competition: Lessons from psychoanalysis*, Munich Personal RePec Archive, 2016. Link: https://mpra.ub.uni-muenchen.de/83607/3/MPRA_paper_83607.pdf
218. *Codex Justinianus repetitae praelectionis*, Liber quartus, Titulus XLIV, Constitutio imperialis novum. Link : [Codex Justinianus \(d-nb.info\)](#).
219. Codrea, Codrin, Laura Bejan, *Clarviziunea în drept , de la faptul prințului la capriciile naturii*, Centrul Robertianum de Drept Privat din cadrul Facultății de Drept „Alexandru Ioan Cuza” Iași. Link: <http://www.centrulrobertianum.ro/scoala-dreptului-organic/prelectiuni.html>.
220. Coing, Helmuth, *Europaeisches Privatrecht, Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte. Romanistische Abteilung*. Volume 108, Issue 1, Pages 548–554, ISSN (Online) 2304-4934, ISSN (Print) 0323-4096 Volum consultat online pe : <https://www.degruyter.com/view/j/zrgra.1991.108.issue-1/zrgra.1991.108.1.548/zrgra.1991.108.1.548.xml>.
221. Cooke, Elisabeth, *Modern Studies in Property Law*, Vol I , Hart Publishing , Oxford, 2001.
222. Coyle, John. F., Gregg D. Polsky, *Acqui-Hiring*, Duke Law Journal, Vol 63, Nr.2/2013.
223. Dawwas, Armin, *Alteration of The Contractual Equilibrium Under the UNIDROIT Principles*, Pace International Law Review Online Companion, Vol2, Nr.5/2010. Link: <https://digitalcommons.pace.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1020&context=pilronline>
224. *Decretum Gratiani, Decreti Pars Secunda, Causa XXIII*. Link : https://geschichte.digitale-sammlungen.de/decretum-gratiani/kapitel/dc_chapter_2_2688
225. Dedu, Iulian, *Simulația. Explicații asupra disimulării vointei reale a părților*, Studia Universitatis Babeș-Bolyai Iurisprudentia nr.2/2016.
226. Di Matteo, Larry, *Contractual Excuse Under The CISG : Impediment, Hardship, and the Excuse Doctrines*, Pace International Law Review, Vol 27, Issue 1 Commercial Edition, 2015. Link: <https://core.ac.uk/download/pdf/46713357.pdf>
227. Dragoș, Dacian Cosmin, Daniel Buda, *Considerații teoretice privind noul cadru juridic al încheierii contractelor de achiziție publică*, Revista Transilvană de Științe Administrative nr,1 (7)/2002.
228. Drăgan, Andrei, *European Conceptions on Hardship-A Comparative Study On German, English and French Law*, Romanian Journal of Comparative Law nr.1/2016.

229. Durand, Gilbert, *Introduction a la Mythologie* (Albin Michel, 1996 in Radu Iliescu, : *Trei Mituri și cultura europeană*, 2016, Link: <https://radu-iliescu.blogspot.com/2016/06/trei-mituri-si-cultura-europeana.html>
230. Farnsworth, Allan, *Comparative Contract Law*, The Oxford Handbook of Comparative Law, Oxford University Press, 2006.
231. Floare, Marius Ioan, *Unele Considerații privind Corelația între Buna-Credință în Contracte, Obligația de Coerență și Promissory Estoppel-ul*, Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Nr. 3/2014.
232. Floare, Marius Ioan, *O privire istorică asupra buneii și a releii credințe în contracte*, Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Iurisprudentia, oct-dec2013, Issue 4.
233. François, Clement, *Présentation des articles 1123 à 1124 de la nouvelle sous-section 3 "Le pacte de préférence et la promesse unilatérale"*, La réforme du droit des contrats présentée par l'IEJ de Paris 1.
234. Freud, Sigmund, *Angoasă în civilizație*. 1930.
Link: <https://www.scribd.com/document/87626726/Angoasa-in-Civilizatie-Sigmund-Freud>
235. Gehne, Katja, Romulo Brillo, *Stabilization Clauses in International Investment Law: Beyond Balancing and Fair and Equitable Treatment*, Institute of Economic Law, Transnational Economic Law Research Center (TELC), Beitrage zum Transnationalen Wirtschaftsrecht, Heft 143/2017. Link: <http://telc.jura.uni-halle.de/sites/default/files/BeitraegeTWR/Heft%20143.pdf>
236. Georgiana Marin, Andrada. "Fiducia si trust-ul", material redactat la data de 19.08.2021. Platforma Juridice.ro,
Link: JURIDICE » Fiducia și trust-ul
237. Girsberger, Daniel, Paulis Zapolskis, *Fundamental Alteration of The Contract Equilibrium Under Hardship Exemption*, Mykolas Romeris University, Jurisprudence. 2012, 19 (1). Link: http://www.mruni.eu/en/mokslo_darbai/jurisprudencija/
238. Gîlcă, Cătălina, *Calea de Mijloc Aristotelică*, articol publicat pe platforma Scribd. Consultat în data de 14.09.2019, ora 13.58. Link : <https://ro.scribd.com/document/367358541/Calea-de-Mijloc-Aristotelic%C4%83f>.
239. Gliil, Yair Y., *MAC Clauses in a Materially Adverse Economy*, 2002, Columbia Business Review.
240. Goh, Anjie-Diana, *Forța majoră și cazul fortuit. Condiții. Divergența doctinară*, Universul Juridic. Link: https://www.juridice.ro/660006/forta-majora-si-cazul-fortuit-conditii-divergenta-doctrinara-jurisprudenta.html#_ftn32
241. Goldberg, Victor, *Excuse Doctrine: The Eisenberg Uncertainty Principle*, 2 Journal of Legal Analysis, Vol.2/2010, Columbia University. Link: https://scholarship.law.columbia.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3124&context=faculty_scholarship
242. Goldman, Peter, *The Meaning of Meaning in Kafka's The Castle*, Antropoetics: the Journal of Generative Anthropology, XV, 2010. Link: <http://anthropoetics.ucla.edu/ap1502/1502goldman/>
243. Goriuc, Sergiu, Adrian Crasnobaev, *Contractul Administrativ Asimilat Actelor Administrative în Contenciosul Administrativ*, Administrația Publică, nr.1, 2018.

244. Grabbe, Lester L., "Did all Jews think alike ? 'Covenant' in Philo and Josephus in the Context of Second Temple Judaic Religion " in *The Concept of the Covenant in the Second Temple Period* , ed. Stanley E. Porter and Jacqueline C.R.de Roo (Leiden-Boston: Brill, 2003).
245. Gran, Orit ,*The Justice Element of Promissory Estoppel*, St. John's Law Review, Vol 89, Nr.1/2015.
246. Gran, Orit, *The Justice Element of Promissory Estoppel*, Zefat Academic College, St. John's Law Review, Vol. 89, Nr. 1, 2015.
247. Halpern, Sheldon W., *Application of The Doctrine of Commercial Impracticability : Searching for "The Wisdom of Solomon"* , Univeristy of Pennsylvania Law Review, Vol 135.
248. Hamangiu, Constantin ,I.Rossetti-Balanescu, Alexandru Baicoianu, *Tratat de drept civil român*, Ed. All, 1996.
249. Hatzis, Aristides, Eleni Zervogianni, *Judge-Made Contracts, Reconstructing Unconscionable Contracts*, SSRN Electronic Journal, December 2006. Link :
https://www.academia.edu/311396/Judge-Made_Contracts_Reconstructing_Unconscionable_Contracts?email_work_card=view-paper
250. Hermann, Anton Chroust, *Aristotel's Conception of Equity (Epieikeia)* , Notre Dame Law Review, Vol.18, Art.3, 1942.
251. Hillman, Robert A, *Article 29(2) of the United Nations Convention for The International Sale of Goods : A New Effort at Clarifying the Legal Effect of "No Oral Modification" Clauses*, 21 Cornell Int L.J. 450 (1988).
252. Hobincu, Alexandra, *Leziunea –Dreptul civil român și Dreptul civil francez-* Articol publicat în cadrul Revistei Științifice UNIBUC.
253. Hoffstein, Maria Elena ,Robin Roddey, *No Contest Clauses In Wills and Trusts*, The Six Minute Estate Lawyer 2008.
254. Holban, Diana ,Marțincu Irineu, *Impreviziunea. "Pictogramele" hazardului avantajului injust și emoțiile Invidiei romane*, Centrului Robertianum, Universitatea Alexandru Ioan Cuza din Iași. Link: http://www.centrulrobertianum.ro/scoala-dreptului-organic/res/prelectiuni/Diana_Holban_Irineu_Martincu_-_Impreviziunea.pdf
255. <https://plato.stanford.edu/entries/pascal/#FreWil>
256. Ianoș-Schiller, Elena, *Educație, Mentalitate și Cultură în Era Internet*, p.3. Link: http://euromentor.ucdc.ro/euromentor/rom/educatiementalitatesiculturaelenaianosschiller_7.pdf
257. Ignat, Claudiu Florinel Augustin, *Modificarea Statutului Societăților cu Răspundere Limitată*, Revista Universul Juridic, Nr.11/2019.
258. Johnson, Alex M., JR., *Contracts and The Requirements of Consideration : Positing a Unified Normative Theory of Contracts, Inter Vivos and Testamentary Gift Transfers*, North Dakota Law Review, Vol 91/2016. Link: <https://legaldictionary.net/consideration/>
259. Kelley, J., *Critical Analysis of Holmes's Theory of Contract*, Notre Dame Law Review, Vol 75, Nr,5 Propter Honoris Respectum, 2000. Link: Link: <https://scholarship.law.nd.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1615&context=ndlr>

260. Kohlberg, Lawrence., *The Claim to Moral Adequacy of a Highest Stage of Moral Judgement*, Journal of Philosophy, 1 The Journal of Philosophy, Vol 70, Nr.18, 1973.
261. Koller, Alfred, *Vom Formmangel und seine Folgen. Der formunguelte Grundstueckkauf*. Link: [Grundstückkauf-Koller-§-3.pdf \(unisg.ch\)](#)
262. Kraus, Jody S, *Legal Determinacy and Moral Justification*, 48 WM. & MARY L. REV. 1773, for all of its actions.");1777 (2007).
263. Kull, Andrew, *Mistake, Frustration and the Windfall Principle of Contract Remedies*, Hastings Law Issue, Vol. 43, Articolul 1, UC Hastings Law Repository, 1991.
264. Kull, Irene, *About Grounds for Exemption from Performance under The Draft Estonian Law of Obligations Act, Pacta sunt Servanda versus Rebus Sic Standibus*, Juridica International VI 2001.
265. Leroy Yann., *La notion d'effectivité du droit*, articol publicat in Revista Droit e Societe Nr, 3 / 2011.
266. Lesaffer, Randall Christoph Hermann *Medieval canon law and early modern treaty law*, Journal of the History of International Law, 2 (2), 2000.
267. Lewis, William Draper, *The Adaptation of Society to Its Environment*, The Annals of the American Academy of Political and Social Science", Vol 4 , 1894. Link: https://www.jstor.org/stable/1008785?seq=5#metadata_info_tab_contents.
268. Lucia Budura, *Contractul administrativ*
269. Mamounas, Joseph, ICCA 2014, *Gap Filling in International Arbitration: An Unsettled Territory*, Kluwer Arbitration Blog. <http://www.bu.edu/bulawreview/files/2015/10/PONOMARENKO.pdf>
270. Manea, Adrian Constantin, *Stingerea obligațiilor în dreptul roman*, Acta Universitatis George Bacovia. Juridica, Vol.1 Issue 2/2012.
271. Marksteiner-Ungureanu, Cezar., *Excurs în istoria nașterii „Omului nou”, de la mistcă la politică și invers*. Link : <http://www.contributors.ro/cultura/excurs-in-istoria-na%C8%99terii-%E2%80%9Eomului-nou%E2%80%9D-%E2%80%93-de-la-mistica-la-politica-%C8%99i-invers/>
272. Marston, Donald L., *Law for Professional Engineers : Canadian and Global Insights* , 4 Edition., McGraw- Hill Ryerson, Toronto, 2008.
273. Matefi, Roxana *Aparența în drept (error communis facit ius)-izvor de obligații*, Revista Universul Juridic, Nr.7/2018.
274. Mazzacano, Peter J., *Force Majeure, Impossibility, Frustration & the Like: Excuses for Non-Performance; the Historical Origins and Development of an Autonomous Commercial Norm in the CISG*, Nordic Journal of Commercial Law, 2012.
275. Medicus, Dieter, *Allgemeiner Teil des BGB, Volumul 10*.
276. Meiu, Emilian Constantin, *Adaptation of contract in case of vices of consent by Error . Application before the court of article 1213 Civil Code* , Lex et Scientia International Journal, Nr.1 /2016.

277. Mezger, Michael B ,Michael J,Phillips, *Promissory Estoppel and Reliance on Illusory Promises*, 44 Sw. L.J. 841,849,1990.
278. Miroiu,Adrian, *Teorii Contemporane ale Dreptății Sociale*.Link: <https://adrianmiroiu.files.wordpress.com/2008/03/introducere.pdf>.
279. Moga-Shaban, Valentin, *Scurte considerații asupra posibilității completării unui plan de reorganizare înaintea etapei confirmării de către judecătorul sindic*, Platforma Juridice.ro. Link : <https://www.juridice.ro/495431/scurte-consideratii-asupra-posibilitatii-completarii-unui-plan-de-reorganizare-inaintea-etapei-confirmarii-de-catre-judecatorul-sindic.html>.
280. Mudge, Seymour Lewis,Thomas Wieser, *Democratic Contracts for Sustainable and Caring Societies,What can Churches and Christian Communities Do ?*, WCC Publications, Geneva ,2000.
281. Murray Jr, John E. ,*The Modification Mystery : Section 2-209 of the Uniform Commercial Code*, Villanova Law Review Vol.32,Issue 1,Article1,1987.Link: <https://digitalcommons.law.villanova.edu/vlr/vol32/iss1/1>
282. Negru, Boris,*Normativitatea, realitatea juridică si esența socială a dreptului în societățile contemporane*, Societatea civilă și statul de drept Administrarea Publică, nr. 4/2011.
283. Nicolae, Ioana ,*Scurte considerații pe marginea cauzelor legale de revocare a donațiilor*, Revista Universul Juridic, Nr.6/2001.
284. Nicolae, Ioana, *Încetarea contractului de locațiune*, Revista Universul Juridic,10/2018.
285. Noșlăcan, Mircea ,*Buna-credință și Teoria aparenței în Drept*, Analele UAB, Nr.10/2007.
286. Oglindă, Bazil ,*Conversiunea actului juridic în dreptul privat roman* , Articol publicat in Social Science Research Network. Link: <http://ssrn.com/abstract>.
287. Oglindă, Bazil ,*Modifications of Clauses on the Basis of The Contractual Conduct od the Parties Application of Estoppel Doctrine*, Perspectives of Business Law Journal, Vol.3, Issue 1, Bucharest-Romania,2014.
288. Oglindă, Bazil, *The theory of imprevision in the context of the economic crisis and the new Romanian Civil Code*,Perspectives of Business Law Journal, Volume 1, Issue 1, noiembrie 2012.
289. Olah, Nora-Ioana ,*Imperialismul principiului pacta sunt servanda-temei al securității juridice sau rigiditate desuetă?*, Link: [Olah Nora-Ioana.pdf \(unibuc.ro\)](#).
290. Oman,Nathan B, *Corporations and Autonomy Theories of Contract: A Critique of the New Lex Mercatoria*, 83 DENY. U. L. REV. 101, 103 (2005).
291. Paziuc, Cristian ,*Conversiunea actului juridic civil, probleme teoretice și practice în RRDP nr. 4/2011*.
292. Paziuc, Cristian, *Conversiunea actului juridic civil.Probleme teoretice și practice*,Universul Juridic Premium Nr.3/2015,
293. Pătulea, Vasile, *Analiza actualizată a caracterului și efectelor contractului încheiat sub condiție susepnsivă sau rezolutorie*, Pandectele Române, Nr.8/2010.

294. Petrova, Ekaterina, *Adaptation of Man as a Social-Natural Problem*, Digital Repository of Scientific Institutes Link: http://rcin.org.pl/Content/55856/WA004_76572_P89771_Petrova-Adaptation.pdf
295. Pieck, Manfred, *A Study of the Significant Aspects of German Contract Law*, Annual Survey of International & Comparative Law, Vol.3/1996.
296. Pinto Oliviera, Nuno, Manuel *The German Act to Modernize the Law of Obligations as a Model for the Europeanization of Contract Law? The New Rules Regarding Impossibility of Performance from the Perspective of Portuguese Lawyer*, European Journal of Comparative Law, Vol 11/2007.
297. Piperea, Gheorghe, *Să criticăm Codul Civil. Astăzi despre mandatul fără reprezentare* Link: <https://www.juridice.ro/181799/sa-criticam-codul-civil-astazi-despre-mandatul-fara-reprezentare.html>.
298. Piperea, Gheorghe, *Beneficiarii legii concordatului*, Link: [JURIDICE » Beneficiarii Legii Concordatului](#)
299. Piperea, Gheorghe, *Echilibrul contractului*, articol publicat pe: <https://juridice.ro/essentials/1049/echilibrul-contractual-i>, site consultat în data de 03.04.2017.
300. Piperea, Gheorghe, *Mandatul ad-hoc în reglementarea Legii nr.381/2009* Juridice.ro. Link: [JURIDICE » Mandatul ad-hoc in reglementarea Legii nr. 381/2009](#)
301. Piperea, Gheorghe, *Proceduri de salvagardare a întreprinderilor aflate în dificultate*, Revista de Insolvență Phoenix, Nr.32/2010.
302. Pitou, Michael Cameron, *Equitable Estoppel: It's Genesys, Development and Application in Government Contracting*, Disetație Master, Faculty of Law, The George Washington University, 30.09.1988.
303. Pivniceru, Mona Maria, *Contractul de întreținere. Practica Judiciară*, Hamangiu, București, 2006.
304. Pontiroli, Luciano, *Inside the Pandora's Vase. A Critical Assessment of some Aspects of the Reform of French Law of Contract*, 2017.
305. Popa Cornel, Ruxandra Frangeti, *Leziunea in Noul Cod Civil*.
306. Popa, Cornel, Ruxandra Frangeti, *Leziunea in Noul Cod Civil*. Articol redactat la data de 17.10.2011, platforma Juridice.ro.
307. Popa, Mihai, Diana Dobromir, *Concordatul preventiv-mecanism de salvagardare a companiilor afectate financiar de Covid-19*. Link: [JURIDICE » Concordatul preventiv – mecanism de salvagardare a companiilor afectate financiar de Covid-19](#)
308. Povrzenic, Nives, *Interpretation and Gap-Filling Under The United Nations Conventions on Contracts For The International Sale of Good*, CISG.LAW. Link: <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/gap-fill.html>
309. Preduț, Marius Cătălin, *Clauza de impreviziune, Clauza de revizuire și clauza de indexare*. Link: http://www.euroavocatura.ro/articole/213/Clauze_de_impreviziune_Clauza_de_revizuire_ha_rdship_si_Clauza_de_indexare

310. Puelinckx, A.H. *Frustration, Hardship, Force Majeure, Imprevison, Wegfall der Geschaeftsgrundlage" Unmoeglichkeit, Changed Circumstances, A Comparative Study in English, French, German and Japanese Law* . Link: https://www.trans-lex.org/128100/_puelinckx-ah-frustration-hardship-force-majeure-impr%C3%A9vision-wegfall-der-gesch%C3%A4ftsgrundlage-unm%C3%B6glichkeit-changed-circumstances-3-jintl-arb-1986-no-2-at-47-et-seq/#head_7
311. Rau, Alan Scott, *Everything You Really Need to Know about "Separability" Seven Simple Propositions*, 14 AM,REV,INT'L ARB.1 (2003).
312. Richer, Laurent, Francois Lichere, *Droit Des Contrats Administratifs*, LGDJ, Paris, 2016.
313. Richter, Thorsten S, *Vertagsrecht-Die Grundlagen des Wirtschaftsrecht*, Vahlen Verlag, Muenchen,2013.
314. Roedl, Florian, *Contractual Freedom, Contractual Justice and Contract Law (Theory)*, Law and Contemporary Problems, Vol 76:57, No.2/2013.
315. Rösler, Hannes, *Hardship in German codified private law-In comparative perspective to English, French and International Contract law*, (2007) 4-15 European Review of Private Law.
316. Rott, Peter, *Harmonising Different Rights od Withdrawal: Can German Law Serve as an Example for EC Consumer Law?*, German Law Journal, Vol. 7 , nr. 12, 2006.
317. Rueffner, Thomas, *Substance of Medieval Roman Law, The Development of Private Law in Heikki Pihlajamaki și Markus.D.Dubber, The Oxford Handbook of European Legal History*, Oxford Univeristy Press, Oxford , 2018.
318. Schermaier, Martin Josef, *Bona fides in Roman Contract Law* in Reinhardt Zimmermann, Simon Whittaker, *Good Faith in European Contract Law*, Cambridge University Press, Cambridge, 2000.
319. Sache Neculaescu, „*Dreptul European al contractelor. Intre unitate si diversitate*”, Revista Universul Juridic, nr.3/2017.
320. Schiau, Ioan, *Regimul juridic al insolvenței comerciale*, București, 2001.
321. Schifirneț, Constantin, *Geneza Modernă a ideii Naționale*, Psihologie Etnică și Identitate Românească, Albatros, București, 2001.
322. Schwartz, Andrew, *A Standard Clause Analysis of the Frustration Doctrine and the Material Adverse Change Clause*, 57, UCLA Law Review, 2010.
323. Schwentzer, Ingeborg, *Force Majeure in International Sales Contracts*, VUWLR, Nr.39/2008.
324. Schwentzer, Ingeborg, *Avoidance of the Contract in Case of Non Conforming Goods (Art.49 (1) A CISG)*.
325. Seneca, *De Beneficis*, Lib IV,XXXV, in Cristiane Scandian, *Rebus sic Standibus*, p.3. Link: https://www.academia.edu/8489510/Rebus_sic_Stantibus
326. Shahar, Omri Ben, *'Agreeing to Disagree': Filling Gaps in Deliberately Incomplete Contracts*, Wis.L.Rev.2004, Nr.2/2004: Freedom of Contract Symposium, University of Michigan Law School Scholarship Repository, p.390. Link:

327. Sherwin, Emily ,*Law and Equity in Contract Enforcement*, Maryland Law Review, Vol50, Nr.253/1991. Link: <https://core.ac.uk/download/pdf/56357733.pdf>
328. Stanford Encyclopedia of Philosophy, Blaise Pascal, Link: <https://repository.law.umich.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1777&context=articles>
329. Stănculesu, Cătălin, *Măștile- Simbolism și Cultură*,2019. Link: <http://mythologica.ro/mastile-simbolism-si-cultura/>
330. Stegărescu, Viorel, *Mandatul aparent* , articol publicat în Studia Universitatis Babes-Bolyai, Nr.0/2004.
331. Sykes, Alan O,*The Doctrine of Commercial Impracticability in a Second-Best World*, 19 Journal of Legal Studies 43,1990. Chicago Unbound Journal Articles, University of Chicago Law School. Link : https://chicagounbound.uchicago.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=13744&context=journal_articles
332. Șargarovschi, Mariana ,*Dimensiunea juridico-civilă a conversiunii.Aspecte de drept comparat*,Studia Universitatis Moldaviae,Nr.8(128)/2019,p.212. Material disponibil online și consultat la data de 14.05.2021.
333. Țândăreanu, Nicoleta, „Prescripția extinctivă prin prisma prevederilor noului cod civil- aspecte de noutate” ,.Articol redacta pe platforma INM-Lex.ro.
Link: Prescriptia.pdf (inm-lex.ro)
334. Terezea, Viorel,*Codul Civil, Volumul 2*, C.H.Beck, București, 2009.
335. Terzea, Viorel ,*Force Majeure- A Contract Clause Exempting Parties from Contractual Liability*, The International Conference European Union’s History,Culture and Citizenship,12 Edition, Bucharest, C.H.Beck, 2019.
336. Thel, Steve ,Edward Yorio, *The Promissory Basis of Section 90*, 101 Yale Law Journal 111, 1991.
337. Tița-Nicolescu, Gabriel, *Considerații referitoare la reglementarea nulității si la validarea contractului nul sau anulabil in viziunea noului Cod civil*, Revista Universul Juridic, 3 martie 2016.
338. Toader, Ana-Maria ,*Observații privind noțiunea de risc în dreptul contractelor*, Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Nr. 2/2015.
339. Toensing, Detlev L. , *Homo faber or homo credente? What defines humans, and what could Homo naledi contribute to this debate?*, HTS Theological Studies,Vol 73, Nr.3, Pretoria 2017. Link: http://www.scielo.org.za/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0259-94222017000300081
340. Trakman, Leon E. *Declaring Force Majeure: Veracity or Sham ?*, From the Selected Works of Leon E Trakman Dean, The University of New South Wales, August 2007. Link: <https://www.michbar.org/file/barjournal/article/documents/pdf4article1767.pdf>
341. Trentacosta, John R. ,*Commercial Impracticability and Fair Allocation Under UCC 2-615, The Uniform Commercial Code*, Michigan Bar Journal, 2010.
342. Tuccari, Emanuelle, *Supervening Unconscionability between Judicial Review and Legal Certainty* : Examples of Italy. Academia.Edu. Link: [\(PDF\) Supervening Unconscionability between](#)

[Judicial Review and Legal Certainty: Examples of Italy, Brazil and Argentina, in The Journal of Comparative Law, 2016 | Emanuele Tuccari - Academia.edu](#)

343. Țăndăreanu, Nicoleta, *Teoria impreviziunii în NCC. Corelație cu leziunea*, Link: [Impreviziune.pdf \(inm-lex.ro\)](#)
344. Țurcan, Daniela, Beliban-Rațoi, Ludmila, *Actele juridice încheiate sub condiție*, Revista Națională de Drept, Nr.3/2016.
345. Ullman, Harold, *Enforcement of Hardship Clauses in the French and American Legal Systems*, California Western International Law Journal : Vol 19, Nr,1/1988.
346. Veress, Emod, *Forța obligatorie a contractului (The Binding Force of the Contracts), Assentio mentium*, Studii juridice alese în onoarea prof.univ.dr.Ernest Lupan, C.H.Beck, București, 2012.
347. Viziteu, Mădălina, *Privire comparativă asupra instituției trust-ului din common law și fiduciei din noul Cod Civil român*, articol prezentat în cadrul Conferinței Nouitate și Continuitate în Drept, Univeristatea Spiru Haret , 2012.
348. Voet , *Commentarius ad Pandectas*, Lib. XLVI, Tit. III, I.
349. Wagner, von Papp Florian, *European Contract Law: Are No Oral Modification Clauses Not Worth the Paper They are Written on ?- DCFR II.-4:105 v.CISG 29 (2), UNIDROIT Principles 2.1.18, UCC 2-209 and Comarative Law*, Current Legal Problems Vol.63,pp. 511-596, G.Letts& C.O'Conneide, eds, Oxford University Press, 2010.
350. Wehberg, Hans, *Pacta Sunt Servanda*, 53, AJIL 1959.
351. Weiskopf, Nicholas R., *Frustration of Contractual Purpose-Doctrine or Myth*, St. John's Law Review, Nr.2, Vol 70/1996.
352. Weitzenboek, Emily M, *English Law of Contract : Consideration*, Norwegian Research Center for Computers & Law, 2012.
353. Wernerfelt, Birger, *Incomplete Contracts and Renegotiation*, MIT Sloan School of Management, MIT Sloan Working Paper 4506-04, August 2004.
354. West Andrew , Sandra (Aigbinode) Lange, *Timing is Everything : International Chamber of Commerce Updates ITS Model Forece Majeure and Hatdship Clauses*, Aprilie 09,2020. Link: <https://www.mccarthy.ca/en/insights/blogs/international-arbitration-blog/timing-everything-international-chamber-commerce-updates-its-model-force-majeure-and-hardship-clauses>
355. Windschied, Bernhard, *Lehrbuch des Pandektenrechts*, Stuttgart , 1879 – XVII. Link: <http://dlib-pr.mpier.mpg.de/m/kleioc/0010/exec/books/%22243107%22>
356. Wittich, Stephan, *The International Law Comission's Articles on the Responsabilty of States for Internationally Wrongful Acts Adopted on Second Reading*, Leiden Journal of International Law 891-919, Kluwer Law International, 2002.
357. Yang, Chan-Young, *Revisiting Fukuyama: The End of History, the Clash of Civilizations, and the Age of Empire*, Universitatea Wesleyan, Middletown, Connecticut, USA. Link: https://wescholar.wesleyan.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1405&context=etd_hon_theses
358. Zaccaria, Elena, *The Effects of Changed Circumstances in International Commercial Trade*, 9 International Trade and Business Law Review, 135, 2004.

Practică judiciară

359. Decizia nr.2049 din 23.05.2013 pronunțată de către Secția a II-a civilă a Înaltei Curți de Casație și Justiție. Link : http://www.euroavocatura.ro/dictionar/3065/Pacta_sunt_servanda;
360. Cauza Sayers v. International Drilling Co. Link: <https://www.ilaw.com/ilaw/doc/view.htm?id=147050>.
361. Decizia Curții de Casație din Germania Nr. 152/08 din data de 10.0.2009.
362. cazul Krell v Henry Steam Boat , 1903] 2 KB 740
363. Decizia Curții de Casație Nr. C.07.0289.N . Link: <http://www.unilex.info/case.cfm?pid=1&do=case&id=1457&step=Abstract>
364. Decizia Curții de Casație Nr. C.07.0289.N Link: <http://www.unilex.info/case.cfm?pid=1&do=case&id=1457&step=Abstract>
365. Sentința civilă 1138/17.01.2011
366. Decizia Conseil d'Etat 76216 din data de 28 mai 1971 Link: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichJuriAdmin.do?idTexte=CETATEXT000007643328>
367. Decizia141/1990 a Înaltei Curți de Casației și Justiție de Drept Fiscal
368. Decizia Curții de Apel München nr 565/1995.
369. Decizia Instanței Supreme Germane Completul de Drept Social, Hotărârea din data de 21.3.2002, B 7 AL 44/01 R.
370. Curtea de Apel Berlin-Brandenburg, Hotărârea din data de 20.10.2005, L 28 AL 85/03
371. British Movietonenevents Ltd v London and District Cinemas
372. Cauza Gordon v. Mazur.
373. CauzaTaylor v Caldwell 1863.
374. Cauza Lloyd v Murphy (1944).
375. Cauza Satyebrata v. Mugneeram,
376. Decizia IBP Inc.v. Tyson Foods, Inc. Et al., C.A. Nr. 18373 din 18 iunie 2001.
377. Cauza Chartbrook Ltd. v. Persimmon Homes Ltd.
378. Cauza Whiteside v. Whiteside
379. Hotararea Gordon versus Selico publicată în Anuarul "New World Encyclopedia", (1986) 18 H.L.R. 219
380. Decizia Bercivici v.Palmer
381. Cauza Tsakiraglou & Co. v.Noblee Thorl GmbH
382. Cauza Cooper v.Phibbs (1867)
383. Decizia instanței germane Oberlandsgericht Hamburg din data de 28.02.1997, Nr. 167

384. Cauza Seland Pontiac - GMC .
385. Decizia Curții Supreme din Florida în cauza Florida Power & Light Co, v. Westinghouse Electric Corp din anul 1987.
386. Decizia Currie v Misa (1874) LR EX 153
387. Decizia Beatty v. Guggenheim Exploration
388. Decizia Handelsrecht Zurich,Switzerland, Nr.HG930138.U/HG93,September 9, 1993.
389. Cauza Denny v.Jacobson,55 N.W.2d. 568 (l.a.1952).
390. Decizia Curții Supreme din Carolina de Sud, Green Tree Financial Corp v. Bazzle (02-634) 539 U.S. 444 (2003).
391. Decizia Curții de Apel, în cauza Cauza Stolt-Nielsen S.A. v. Animal Feeds International Corp, United States Court of Appeals, Second Circuit, 559 US 662 (2010).
392. Deciziei Lamps Plus, Inc v. Varela.
393. Directiva Consiliului Europeani 93\13\EEC din 5 Aprilie 1993.
394. Comunicarea Comisiei către Parlamentul European , Consiliul Economic și Social și Comitetul Regional privind Comerțul Electronic Transfrontalier dintre întreprinderi și consumatori în Uniunea Europeană COM (2009) 557, 22.10.2009.
395. Codul lui Calimach , numită și Codica Țivilă a Moldovei , promulgat de către Domnitorul Scarlat Calimachi în anul 1817.
396. Legiurii Caragea Capitolul VI, 2 7 ; Codul lui Calimach
397. Decizia din data de 12.06,1928 a Tribunalului Civil din Lille, publicată în Gazette de Pallais nr.2 /1928.
398. Decizia Curții de Apel,București, s a/IV/a civ., dec.nr.1527/2001 in PJC.2001-2002.
399. Decizia nr. 6587 din 11 iunie 2009.
400. Conform Directivei 1999/44/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 mai 1999.
401. Cauza Barclays Bank v O'Brien [1993] 4 All ER 417, HL.
402. Hotărârea în cauza C-497/13 Froukje Faber/Autobedrijf Hazet Ochten BV.